

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. PROF. DR. LAPAJNE: Reparacije civilnega prava	241
2. SODNIK DR. KRAVINA: Nova zemljiška knjiga v Prekmurju	255
3. DR. JURI ŠTEMPIHAR: Pravni značaj komisij za agrarske operacije	262
4. Tretji kongres pravnikov Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Sarajevu	270
5. Književna poročila	275
6. Razne vesti	286

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1927

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLI.

Ljubljana, 1927.

Št. 11.—12.

Reparacije civilnega prava.

Prof. dr. Lapajne.

Konc.

XXVI. Najspornejše vprašanje na polju quasideliktne prava se tiče obsega odškodninske obveznosti quasidelikventa. Na srečo je za najvažnejše quasideliktne primere n. pr. za železniški in avtomobilski promet vprašanje rešeno s specialnimi določbami. Norma § 1324 ni uporabna, ker predpostavlja krivdo, ki pri quasideliktih ni merodajna. Vrh tega je norma § 1324 sama ob sebi dvomljive vrednosti. Ker ni nobene določbe, argumentira Randa, da quasidelikvent ne more biti odgovoren strožje, nego delikvent culpa levi, torej le za *damnum emergens*, ne za *lucrum cessans*. Nasprotno se drži Ehrenzweig logike, da mora vsak odškodninski zavezanec poravnati vs o nastalo škodo, in da ne gre določbe § 1324, ki je izjema tega načela, brez izrečne dopustitve zakonodavca razširjati na druge primere. S stališča reparacijske ideje moramo pritrditi Ehrenzweigu zlasti še radi tega, ker ni uvideti, zakaj naj bi iz množice reparacijskih upravičencev dobil ravno quasidelikventov protivnik manj, kakor drugi, ki dobe popolno reparacijo. Če dobi že žrtev delikventa po § 1324 često nepopolno odškodnino, ne gre nadaljevati to nepravico pri žrtvah quasidelikventov. Sploh se ne priporoča, prenašati per analogiam reforme potrebnih določb zakona.

XXVII. Ali je možno, da nastane zaeno več reparacijskih zahtevkov, torej tak dejanski stan, ki se da podrediti pod norme več reparacij? Če so norme zanje enake vsebine, bi značil sočasni nastanek več reparacij iz istega dejanskega stanu nepotrebno razkošje. Pomen ima vprašanje le tedaj, kadar

nastajajoči reparacijski zahtevki niso iste vsebine, tako da more upravičenec izbirati med zase ugodnejšimi in manj ugodnimi. Možnost sočasnega nastanka takih reparacij moramo de lege lata priznavati. Saj smo n. pr. že ugotovili, da se utegnejo v konkretnem primeru obistiniti i predpostavke verzije i druge reparacije. — Vendar radi sonastanka več reparacij pravica izbiranja med normami zanje ni vedno podana in sicer takrat ne, kadar ima posamezna norma značaj legis specialis v primeri z drugo, ki ima značaj legis generalis. Judikatura ne pogodi vselej prave rešitve. Zgleda: »Za zahtevek na povračilo vsote, ki je bila dana za nepristen bankovec, je dopustna tako kondikcija, kakor redhibitoria.« Ta judikat ne ustreza, ker sta kondikcija in redhibitoria razmejeni na ta način, da reparira kondikcija nične izpolnitve (izpolnitvene pogodbe, ki jima manjka element veljavnosti), redhibitoria pa neustrezna izpolnitvena sredstva (in concreto nepristen bankovec). Po drugi strani potrjuje prav ta judikat gori dognano ozko sorodstvo med obema reparacijama in napačnost nazora, da so jamčevalni zahtevki pogodbeni. Drug judikat dopušča soobstoj zahtevkov iz §§ 1431 in 871. (Pomotno plačilo na podlagi opozvanega nakazila). Tu po m. m. sploh ne gre za različni reparaciji, temveč za eno in isto (kondikcijsko), ki je le od o. d. zakonika demonstrirana na več mestih. Na teh zgledih vidimo obenem, da pravilno razumevana lex lata v splošnem ne pozna uvodoma reprobiranega razkošja, da bi namreč nastalo iz istega dejanskega stanu več reparacij enake vsebine in obsega. — Drugo vprašanje je, ali se tam, kjer nastane izjemoma iz istega dejanskega stanu več reparacij, z izrabo ene konsumira vsaka druga, ali se pa more po odklonitvi ene uveljavljati druga. To vprašanje se po m. m. rešuje po pravilih, merodajnih za res judicata; razločevati bo med reparacijami enakega in neenakega obsega.

XXVIII. Ali je možno, da obstoje sočasno reparacijski in deliktne zahtevki? To vprašanje se pojavi vselej, kadar nastane reparacija iz takega toženčevega dejanja, ki je protipravno (protinravno) ter zagrešeno z njegovo krivdo. Zgledi so vsakdanji: Izpolnitev kaznive oderuške pogodbe; ali more izpolnitelj terjati nazaj, kar je dal v izpolnitev, s kondikcijo in

+ preključiti

z deliktno tožbo? Ali plačilo kupnine za zdravju škodljivo blago, dobavljeno po prodajalčevi krivdi; ali ima kupec za povračilo kupnine redhibitorio in deliktno tožbo? Ali odgovarja: tat, dokler poseduje tatinsko blago, oseba, ki je zavedno prodala tuje blago ali inkasirala cedirano terjatev in sl. i na verzijsko i na deliktno tožbo? Ali more biti kršitelj avtorske pravice tožen i na odškodnino po deliktne pravu i na obogatbo po § 61 avtorskega zakona?

Odgovor na vsa ta vprašanja je bolj praktičen, kakor na vprašanja pod XXVII., ker so norme, ki jih postavljajo posamezne zakonodaje za delikte in reparacije zelo različne (v marsikaterem pogledu prerazlične). Reparacijskim zahtevkom dajejo tožitelji radi prednost pred oškodninskimi radi tega, da njim ni treba dokazovati toženčeve krivde, in pa, kadar ugovarja toženec neprištevnost, njegove deliktne sposobnosti. Pri dokazovanju poškodbe pa ni razlike, ker mora tožnik, ki uveljavlja delikt, dokazati škodo, oni, ki uveljavlja reparacijo, kvaro. Pač pa je zopet razlika pri obsegu škode oziroma kvare; delikventov protivnik je na slabšem, ker po § 1324 pri culpa levis ne dobi popolne odškodnine. Tudi zastaralna doba za deliktne zahtevke je po naši (slabo umljivi) zakonodaji krajša, nego splošna zastaralna doba za reparacije. Po drugi strani je uveljavljanje nekkih reparacij (quasideliktne, jamčevalne in dr.) zopet vezano na krajšo nego na triletno, odškodninsko dobo in vrh tega često na pogoj takojšnje ali skorajšnje prijave zahtevka. Quaestio facti je torej, kateri izmed tekmujočih zahtevkov, reparacijski ali deliktne, je za tožnika ugodnejši, za toženca neugodnejši. Kadar je že kazenski sodnik spoznal delikventa za krivega, ima tožnik še formalnopravno prednost, da veže civilnega sodnika kazenski izrek o krivdi. (De lege ferenda bi po m. m. morala reparacija za tožnika biti v vseh pogledih lažje in bolj uporabno pravno sredstvo, nego deliktne zahtevke).

Splošni odgovor na uvodoma postavljeno vprašanje se mora logično glasiti, da ima upravičenec, čim so za njegov zahtevke izpolnjene predpostavke reparacije in delikta, pravico izbire med obema. Vendar tudi de lege lata ni izključeno, da je podelil zakonodavec deliktne zahtevku značaj legis

specialis, reparacijskemu legis generalis. V takem primeru odpade izbira, in so dopustni samo deliktne zahteve in njegove norme. V tem smislu bo treba po m. m. tolmačiti legem latam pri vseh tistih civilnopravnih deliktih, kjer je jasno, da si zakonodavec niti predstavljal ni, da bi mogla iz izčrpno normiranega deliktnega dejanskega stanu nastati po drugi določbi zakonika še reparacija. Zlasti kadar bi bila ta reparacija v kateremkoli pogledu za toženca strožja: kajti zakonodavec se pri normiranju deliktov ne ozira le na tožnikov položaj, ampak tudi na toženčev.

Ali more oškodovanec potem, ko je izčrpal en zahtevek (reparacijski), se poprijeti še drugega (deliktnega), ali narobe? Tudi to vprašanje se po m. m. rešuje po pravilih, ki veljajo za res judicata. Na vsak način bi bil ugovor rei judicatae utemeljen, če bi se z novo tožbo uveljavljal stari dejanski stan pod golim vidikom nove pravne kvalifikacije.

Vprašanje upravičenosti, izbirati med deliktnimi in drugimi zahtevki, dela preglavice tudi onim modernim zakonodajam, ki so uzakonile obogatbeni zahtevek, po katerih gre torej za možnost sočasnega nastanka deliktnega in obogatbenega zahtevka. § 852 al. 2 nem. drž. zak. odgovarja: »Kar je nadoknadni zavezanec z nedopustnim dejanjem dobil na stroške okrnjenega, je zavezan vrniti po predpisih o vračanju neupravičene obogatbe tudi še po končanem zastaranju.« Po nemškem pravu torej preživi obogatbeni zahtevek deliktne. V švicarskem pravu analogne določbe ni (vprašanje tudi ni tako akutno, ker ugašajo obogatbeni zahtevki v zelo kratki dobi). O ser je sledečega mnenja: »Ako obstoji deliktne tožba, ni poleg odškodninskega podan še obogatbeni zahtevek; kajti obstoj zahtevka na povračilo škode izključuje obogatbo v osebi toženca. Vendar je dano upniku na prosto, uveljavljati obogatbo, a se odpovedati (?) drugim zahtevkom.«

De lege ferenda bi se pač priporočala z ozirom na sorodno pravno naravo deliktne in reparacijskih zahtevkov, odpraviti vsako možnost njih sočasne obstoja, in sicer na ta način, da se odgovornost delikventa, v primeru z odgo-

vornostjo reparacijskega protivnika, v vsakem pogledu (zlasti v pogledu dobe uveljavljenja) poostri, najmanj zenači.

XXIX. Zelo praktično je vprašanje glede možnosti sočasnega nastanka reparacijskih in pogodbenih zahtevkov. Razločujmo sočasni nastanek: 1. obeh zahtevkov proti isti osebi, 2. enega proti eni, drugega proti drugi osebi!

K 1.) Reparacijska ideja izključuje možnost takega nastanka. Predpostavka vsake reparacije je, da reparacije potrebni prikrajšanec v svojo kvaro ni privolil. Čim je v njo privolil (s pogodbo), kvara ni neprivoljena, reparacije torej ni. Oba zahtevka se pojmovno izključujeta. V slovstvu ta odgovor še ni soglasen. Pritrjuje mi Oser: »Kadar so podane predpostavke za pogodbeno tožbo, ni podana poleg tožbe na izpolnitev obveznosti še obogatbena.« Pritrjuje tudi Mayr »Trditi se mora, da je obogatbeni zahtevek izključen, dokler imata stranki poslovni zahtevek, ali kot izpolnitveni ali kot rescindijski.« (Zadnji zahtevek — mišljena je redhibitoria — je po našem mnenju že reparacija).

K 2.) Pravtako izključuje reparacijska ideja sočasni nastanek pogodbenega zahtevka proti eni in reparacijskega proti drugi osebi. Dokler ima namreč upnik pogodbeni zahtevek ter se nadeja, da pride do kritja z njim, še ni prikrajšan. Ob nasprotnem stališču bi vpeljali v naš pravni sistem pravcate rimskopravne actiones adjecticiae qualitatis, dasi je povod zanje (pomanjkanje direktnega zastopstva) zdavnaj odpadel. Judikati so sočasni nastanek pogodbenega zahtevka proti eni in reparacijskega proti drugi osebi že večkrat izključili:

k § 1035: »Ista činitev ne more biti storjena hkratu po naročilu ene osebe in kot poslovanje brez naročila za drugo.«

k § 1042: »Kdor je prevzel preskrbo (nezakonskega) otroka po naročilu matere, ne more zahtevati povračila potroškov ne od očeta, ne od občine.«

Vsi ti upniki se morajo temveč za plačilo držati svojih pogodbenikov. Pri tem ni izključeno, da nastane sopogodbeniku reparacijski zahtevek proti drugi osebi in da poseže upnik v izvršbi po tem reparacijskem zahtevku. Če n. pr. izvrši obrtnik po naročilu A popravilo v hiši B, katero je obrtniku pokazal kot svojo, se mora obrtnik držati pogodbenika A,

more pa v izvršbi poseči po gestijskem zahtevku, ki je eventualno nastal zavezancu napram B, ki je okoristen.

Drugo vprašanje je, in drugačna bo rešitev, kadar upnik ne zatrjuje s o č a s n e g a nastanka pogodbenega in reparacijskega zahtevka proti različnim osebam, temveč n a k n a d n i nastanek reparacijskega zahtevka proti drugi osebi potem, ko se je pogodbeni zahtevek proti prvi izkazal za neizterljiv. Čim upnik izkaže neizterljivost prvotnega pogodbenega zahtevka, izkaže s tem, da je naknadno utrpel tisto kvaro, ki se zahteva za nastanek vsake reparacije, in če so podane tudi vse druge predpostavke za njo, po m. m. ni ovire, da se mu prizna po izčrpanju pogodbenega zahtevka reparacijski. Vsakdanji zgled: Gospodinja, ki ima dijaka v oskrbi, kliče zdravnika. Zdravniku nastane predvsem pogodbeni zahtevek napram gospodinjji. Gestijskega napram očetu dijakovemu sočasno ne dobi, ker ni zdravil brez naročila, temveč na poziv. Tudi ni izključeno (nasprotno verjetno), da bo dobil plačilo od naročiteljice. V izvršbi proti njej more seveda med drugim zarubiti terjatev, ki je nastala gospodinjji napram dijakovemu očetu. Če bi pa ti koraki ne uspeli, bi utrpel zdravnik kvaro, ter bi bile naknadno izpolnjene predpostavke gestije, ki jo more uveljavljati neposredno proti dijakovemu očetu. (Vse pod pogojem, da gospodinja zdravnika ni klicala kot zastopnica očeta, kar tudi ni izključeno).

Mislim, da ta rešitev ni samo teoretično korektna, marveč da ustreza tudi potrebam prakse. Dopustiti (z Ehrenzweigom) s o č a s n i nastanek obeh zahtevkov, bi se ne dalo opravičiti teoretično in bi omogočalo šikaniranje v praksi. — Ni pa treba zahtevati, da upnik (zdravnik), predno nastopi z gestijo neposredno napram dominusu, formalno izkaže brezuspešnost izvršbe proti pogodbeniku. Kadar se ni nadejati, da bo upnik krit pri pogodbeniku, mu ga po mojem mnenju niti tožiti ni treba. V tem pogledu smatram za dopustno, da se analogno uporablja določba § 8 izpodb. r. (Zopet dokaz za ozko sorodstvo med dvema reparacijama). — Pravilnost prejšnje rešitve potrjuje tudi nekaj judikatov:

Tožnik dobavi gnoj po naročilu zakupnika. Zakupnik uporabi gnoj za zemljišče, vzeto v zakup, zapusti ga pa radi pred-

časne razveze zakupnega razmerja pred žetvijo. Dobavitelj gnoja, ki je imel edino nado, da pride do plačila iz žetve, nastopi s tožbo proti lastniku-koristniku in — pravilno — prodre s svojim zahtevkom.

Avto je bil prodan na up s tem, da gre kupčija nazaj, če se obroki ne bodo plačevali v redu. Kupec avta ga da v popravilo. Pred plačilom računa za popravilo razruši prodajalec prodajo avta in popravitelj izgubi nado, da pride do plačila pri naročitelju. Judikat je tudi v tem primeru pravilno obsodil v plačilo prodajalca avta kot koristnika.

Užitkar je zidal, a ni plačal opeke. Umre brez sredstev, predno je opeka plačana. Po judikatu mora plačati opeko lastnik zgradbe, ki je z njo okoristen.

Kar vsi trije judikati premalo poudarjajo, je ugotovitev, da je bilo zasledovanje pogodbenega zahtevka v vseh primerih brezuspešno oz. brez nade na uspeh, da je torej reparacija nastala šele *n a k n a d n o*, potem ko je upnik radi neizterljivosti pogodbenega zahtevka imel kvaro.

Po vzoru teh judikatov je končno rešiti v teoriji silno sporno vprašanje delovanja *p o d r i n j e n e g a* (s *l a m n a t e g a* m o ž a). Vsakdanji zgled: Lastnik konja slabe kakovosti ga ne proda osebno, ampak po drugi osebi, ki nastopi pri prodaji v lastnem imenu, a za komisijo dobi del kupnine. Na redhibitorijo, s katero nastopi kupec, se prodajalec, ki na poslu ni interesiran, takoj poda, a kupec s sodbo napram njemu nič ne doseže. Ali se more kupec držati neposredno pravega lastnika (komitenta)? Sedaj, po brezuspešni izvršbi napram prodajalcu, ali že od vsega početka, predno je tožil posredovalca? So znanstveniki (Swoboda), ki delajo pravega lastnika v tem primeru odgovornega že izza trenutka prodaje po § 1041. Mislim, da nimajo prav, ker bi iz dopustitve take primarne neposredne tožbe proti njemu v praksi moglo nastati šikaniranje. Posredovalec je lahko tudi soliden, za plačilo zmožen komisar. Zahtevati se mora marveč, da izkaže kupec konja, če toži primarno pravega lastnika konja, nemožnost, priti do plačila pri posredovalcu. (Ob tej priliki priznava Swoboda, torej za primer delovanja preko slamnatega moža, da se zahtevek proti pravemu gospodarju posla

ne da opravičiti z obogatbeno idejo, ker za ta zahtevek ni merodajna njegova obogatba, ki je vedno manjša in sicer za nagrado, plačano slamnatemu možu; merodajna je torej tožnikova kvara).

XXX. Reparacijski zahtevki ščitijo relativne, stvarno-pravni absolutne pravice. Tožitelj more imeti v konkretnem primeru tako relativno kakor absolutno pravico. V takih primerih mu gre izbira med reparacijskim in stvarno-pravnim zahtevkom. Izbral bo tisti zahtevek, čigar uveljavljenje stane manj truda n. pr. reparacijo mesto vindikacije, da si prihrani lastninski dokaz. Pri tem predpostavljam, da je toženec pasivno legitimiran glede reparacije in vindikacije. Če bi predmet zahtevka prešel v roke druge osebe (ne da bi ta ostala originaren lastnik), bi imel vindikacijo proti drugi osebi, reparacijo proti kontrahentu. Reparacijski in stvarnopravni zahtevki se torej med seboj ne izključujejo; njih sočasni obstoj je možen in potreben.

V teh izvajanjih me lepo podpira Jung: »Kakor rescindira vindikacija dejansko premembo, ki ne ustreza načelom absolutnega prava, tako je obogatbeni zahtevek sredstvo za rescindiranje vrednostne premembe, ki ni opravičena po obveznostnopravnih načelih.« Proti Jungovemu izvajanju sta Oser in Mayr; imata prav s stališča obogatbenih zahtevkov švicarske oziroma nemške zakonodaje, a s svojimi (logičnimi) izvajanji ob enem dokazujeta, kako napačno je bilo, da so ondote reparacije oprli na toženčevo obogatbo, mesto na tožnikovo kvaro. Oser zaključuje: »Ako obstoji tožba iz stvarne pravice, potem ne obstoji poleg te tožbe... še obogatbena. Kajti obstoj zahtevka na izročitev stvari ne pušča mesta za obogatbo na strani zavezanca. Vendar ni zadržka, da se upnik odpove (?) drugim zahtevkom in da uveljavlja obogatbo.« Tudi Mayr je mnenja, da se obogatbeni zahtevek ne more uveljavljati, ne da bi se upravičenec prej odpovedal (?) stvarnemu. Kdaj in kako naj se izvrši ta odpoved, zlasti kdaj in kako naj pri odpovedi kot dvostranskem opravilu sodeluje protivnik, tega pisatelja ne zasledujeta. Ehrenzweig nasprotno potrjuje na več mestih svojega sistema, da ima upravičenec pravico izbire med obema zahtevkoma.

Pri kondikcijah izvaja: »Težava nastaja za obogatbeni nauk, kadar trči kondikcija skup s stvarnim zahtevkom; če namreč prejemnik ni postal lastnik, potem ni obogaten... Ako kondikcije niso obogatbene tožbe, ni merodajno, ali je tožnik lastnik ali ni...« »Povratni (kondikcijski) zahtevek je osebni zahtevek. Gre proti prejemniku činitve in njegovim dedičem, ne proti drugim osebam. Če ima činilec lastninsko tožbo, ta tožba ne izključuje, da uveljavlja mesto nje povratni zahtevek.«

Tožnik more v takem položaju ne samo izbirati med obema zahtevkoma, more ju uveljavljati tudi drugega za drugim, in sicer proti istemu tožencu ali proti različnim. V prvem primeru se pa mora ozirati na meje rei judicatae, ker gresta oba zahtevka, stvarnopravni in reparacijski, za restitucijo stvari. Praktičen zgled drugega primera nudi tekma kondikcije z vindikacijo. Če n. pr. tožnik propade s kondikcijo proti dobrovernemu prejemniku, ker je ta prejeta stvar brez vsake odmeñe odsvojil, more še vedno nastopiti z vindikacijo napram pridobitelju. Če pa propade z vindikacijo proti pridobitelju, ker je ta pridobil stvar proti odmeni in postal njen lastnik, se more s kondikcijo še vedno držati prvotnega pridobitelja. Podobno pri verziji, kadar ostane stara lastninska pravica kljub uporabi stvari ohranjena (če z uporabo ni izgubila svoje samostojnosti). Lastnik jo more terjati nazaj z vindikacijo, pa tudi z verzijo. Oba zahtevka sta dalje možna napram najditelju, dokler ne postane lastnik najdene stvari. Kar velja za lastninsko, velja tudi za druge absolutne pravice (zastavno, služnostno). Izbris pomotoma vknjižene služnosti se n. pr. more terjati tako z negatorijo, kakor z verzijo, z obema proti tisti osebi, na katere korist je bila pomotoma vknjižena; pri verziji bo dokazati zgolj pomoto (ne tudi lastninske pravice na službenem zemljišču, kar pa ne dela težav). Samo negatoria bo na mestu proti singularnim naslednikom v lastnini gospodujočega zemljišča (kolikor jih ne bo ščitilo zaupanje v zemljiško knjigo).

Pri izvestnih reparacijah je tekma s stvarnopravnimi zahtevki po naravi sami izključena, ker ni stvarnopravnega zahtevka n. pr. pri izpodbojnih in gestijskih zahtevkih. Pri jusu

+ pravila

tollendi smo že ugotovili, da ima obojno, stvarnopravno in obveznopravno, naravo.

Legem latam bo često tolmačiti v tem smislu, da je zakonodavec z izrečno izključitvijo reparacijskega zahtevka izključil tudi stvarnopravni n. pr. naš § 1174. Ratio legis ne bi bila dosežena, če bi se to, kar je bilo dano za izvršitev nedopustnega dejanja, sicer ne moglo kondicirati, pač pa vindicirati. — Pri najdbi prestane biti imovinska prememba nepravna, čim je postal najditelj lastnik.

Peti del: Korist reparacijske ideje.

XXXI. S pomočjo reparacijske ideje se nam je odkrila predvsem pravna osnova obligacij ex variis causarum figuris. Te zagonetne obligacije so z njo našle svoje mesto v pravnem sistemu. Povzamem, da nastajajo obligacije ex variis causarum figuris vselej iz kvare, ki zadene pravni subjekt v njegovi avtonomni sferi, ne da bi vanjo privolil. Uvrstiti jih je treba torej med one obligacije, ki nastajajo po besedah § 859 iz »zadobljene« poškodbe. Semkaj smo že prej šteli quasideliktne zahtevke, dočim smo glede ostalih reparacij v zadregi trdili, da nastajajo iz »zakona«. Odkrili smo dalje, da ima enako pravno osnovo in da je šteti v isto kategorijo obligacij vrsto drugih zahtevkov: revokacijske, jamčevalne, regresne, impenzne, jus tollendi, ki smo jih doslej opazovali neločeno od pogodbenih in drugih razmerij, s katerimi stoje zgolj v tehnični zvezi. Za skupino teh zahtevkov priporočam nov naziv »reparacije civilnega prava«. — S temi reparacijami ozko sorodne so deliktne obligacije, dasi imajo neke izrazito specifične predpostavke in nekaj posebnih norm. A po posebnih predpostavkah in normah se razlikujejo tudi posamezne reparacije med seboj. — S temi ugotovitvami se razvrstitev obligacij po viru njih nastanka močno poenostavi. Imamo dva taka vira (ne treh): pravni posest. j. privolitev zavezanca v premembo svoje avtonomne pravne sfere in neprivoljeno kršitev te pravne sfere s posledico kvare. (Da morejo na drugem pravnem področju, t. j. onem, ki je odtegnjeno avtonomiji pravnega subjekta, nastati veljavne premembe iz tretjega vira, t. j. po avtoriteti zakonodavca, ne

spada sem). Iz drugega obeh ravnokar navedenih pravnih virov potekajo vsi deliktne in vsi reparacijski zahtevki. Za skupni cilj imamo korekturo posledic nepri- voljene kršitve avtonomne pravne sfere. Primitivno sredstvo, ki jim služi za doseg tega cilja, je vzpostavitev okrnjene pravne sfere v prejšnje stanje. Dosedanje razlage pravne osnove obligacij ex variis causarum figuris je treba v bodoče opustiti: tako quasikontraktualno, kakor obogatbeno. Bajka je, da črpajo te obligacije svoje norme iz pogodb. Pogodbe vežejo vedno le po volji kontrahentov (dasi dopolnjeni po zakonodavcu). Do neke meje se pa da sličnost zatrjevati za vse pravne norme. Še nepravilnejša je razlaga obligacij ex variis causarum figuris iz nekih, potom fikcij podtaknjenih kontraktov med prizadetima strankama. Druga ideja, obogatbena, se je sploh dala uzakoniti le za eno mnogobrojnih reparacij, namreč za kondikcijo (napram dobrovernemu prejemniku), na Nemškem (ne tudi v Švici) še za verzijo. Vse ostale reparacije, zlasti gestije, izpodbojne zahtevke in polno drugih puščajo obogatbena obrazložitev in zakoniki, ki so jo uzakonili, še naprej izven sistema. Nedoslednost pri kondikciji (napram slabovernemu prejemniku ne drži) in nemožnost, obseči vsaj vse obligacije ex variis causarum figuris, spričujeta, neglede na druge argumente, da obogatbena ideja ne more biti pravilna. Njena zasluga ostane, da je vsaj poskusila, zbrati dvoje teh obligacij pod enoten, samostojen vidik in da jih je iztrgala quasikontraktualni obrazložitvi.

Od spoznanja, da tvorijo reparacije analogen zakoniti korektiv zoper nepravo, kakor deliktne obligacije, ima nadaljnjo korist tolmačenje legis latae. Deliktno pravo je povsod neprimerno razvitejše, nego reparacijsko. Njuna enaka pravna narava in enaki gospodarski cilj dopuščata, da prenašamo per analogiam norme prvega na drugo. Na ta način smo n. pr. mogli izgraditi quasideliktno pravo, za katero nimamo splošnih norm. — Dopustno je dalje, da se per analogiam prenašajo norme posameznih, bolj razvitih reparacij na druge, manj razvite. Tudi za tako prenašanje smo navedli več zgledov. — Opozarjam pa ponovno, da so analogiji začrtane meje, in da bi bilo analogno prenašanje norm nedopustno povsod tam, kjer

izvirajo norme iz posebnih predpostavk deliktov oz. posameznih reparacij, ki so zanje specifične. Te posebne predpostavke in posebne norme so ravno vzrok, da nimamo in ne bomo nikdar imeli enotnega odškodninskega prava, v katerem bi izginil vsak razloček med delikti in reparacijami, niti ne enotnega reparacijskega prava, v katerem bi izginilo razločevanje med posameznimi reparacijami. Na te posebne predpostavke deliktov in posameznih reparacij sem ponovno polagal važnost prav radi tega, ker so edina opora za razmejitev uporabnostnih sfer teh korektivov drugega od drugega.

XXXII. Reparacijska ideja nam bo služila tudi de lege ferenda. Spoznali smo, da je večina današnjih reparacij urejena pomanjkljivo, in da je njih ureditev često nedosledna, naj jih primerjamo med seboj ali z delikti. Ponavljam najvažnejše reforme, ki jih bo morala izvesti bodoča zakonodaja, da odpravi te pomanjkljivosti in nedoslednosti:

a) Urediti se mora pravni položaj dobrovernega posestnika v tem smislu, da ne sme imeti od svoje posesti ne kvare, ne dobička. Tako že sedaj določbe §§ 877, 1447, 1265. Da se spravijo z njimi v sklad ostale določbe, ki se tičejo pravnega položaja dobrovernega posestnika, bo ukreniti na eni strani, da se poboljša njegov impenzni zahtevek (§§ 331—332) po zgledu § 1036, na drugi strani, da se poostre določbe §§ 329—330 z jasno pripustitvijo verzije. S tem bo hkratu odpravljeno nesoglasje, obstoječe danes med določbo § 1437 za splošno kondikcijo in med določbami §§ 877, 1447, 1265 za posamezne primere kondikcij; prav tako nesoglasje med določbama § 331 in § 418. Slaboveren naj postane prvotno dobroverni posestnik že izza izvensodnega uveljavljanja reparacije. Dobroverni posestnik, ki ravna negospodarski s posedovano stvarjo, naj se kljub dobri volji pritegne k odgovornosti.

b) Zbližati bo treba norme, ki veljajo danes za uveljavljanje posameznih reparacij, da ne bodo brez utemeljenega razloga ene prekluzijskega značaja, druge zastaralnega, ene vezane na dobo nekaj tednov, druge na 30 let, ene zavisne od prijave, druge nezavisne, in slično. Vendar moremo v tem pogledu pričakovati le z bližanje norm po

bolj sistematskih vidikih, nikakor ne njih izenačenja. Za izenačenje so dejanski stani posameznih reparacij prerazlični. Vobče bi bilo priporočljivo, da se vpelje za uveljavljanje reparacij po zgledu modernega, našim mlajšim zakonom poznane deliktne prava, dvojni rok: krajši (največ 3-letni) a tempore scientiae et personae, daljši (sigurno ne preko 30 let) izza nepravne premembe (kvare) brez ozira na zaznanje kvara in kvarilca. Rok za uveljavljanje reparacij naj bo v splošnem krajši, nikakor ne daljši, nego rok, v katerem zastarajo iz kaznivih dejanj izvirajoči odškodninski zahtevki.

c) Bodoča zakonodaja bo morala avtentično pojasniti pojem potroškov. Priporoča se pojasnilo v tem smislu, da potroški ne obsegajo zgolj glavnice, ampak tudi osebni trud, tako da se dominus ne sme v nobenem primeru okoristiti s plodovi tujega truda. S tem bo odstranjeno ali vsaj omiljeno nesoglasje med današnjim tolmačenjem impenznih zahtevkov in določbami §§ 391, 403 ter čl. 10 legis Rhodiae. Kadar pa mora dominus povrniti gestorju potroške, dasi nima od gestije koristi, in so njegove imovinske prilike tudi sicer neugodne, naj sme sodišče višino dolžnega povračila ublažiti. (Analogna norma se priporoča za deliktno pravo).

č) Pri tistih reparacijah, ozir. v tistih primerih reparacij, ki so podani le pod posebno predpostavko, da je reparacijski dolžnik še okoristen z upnikovo kvaro, se priporoča, avtentično pojasnilo (po zgledu § 818 nem. drž. zak.), da obstoji ta korist tudi tedaj, kadar je na mesto svojedobno prejetega predmeta stopil kakršenkoli n a d o m e s t e k.

d) Določba § 1042 naj velja v bodoči zakonodaji za vsak potrošek, ki ga je toženec bil zavezan napraviti po p r a v n e m r e d u, ne le za oni iz izpolnitve njegove legalne obveznosti. Ratio legis je ista pri trošenju za legalne in za druge obveznosti (zlasti pogodbene). S sedanjima §§ 1358 in 1422 ne izhajamo, ker predpostavljata obveznost, ki se da prenesti od plačanega upnika na plačujočega reparacijskega upravičenca; so pa tudi obveznosti, ki s poravnavo definitivno ugasnejo, tako da se ne dajo prenašati n. pr. pogodbeno alim. obveznost.

Nekaj nadaljnjih reform za kondikcijsko pravo sem predlagal v Zborniku V. koncem članka »Današnje kondikcije«.

XXXIII. Reparacijska ideja nam končno vrne zaupanje v one določbe o. d. zakonika, ki urejujejo obligacije ex variis causarum figuris. To zaupanje je bilo po novejši literaturi močno omajano. Pod vplivom nem. in švic. zakonika so hoteli mlajši civilisti na vsak način spraviti tudi naše kondikcije in neke druge reparacije (verzije) v soglasje z modernimi obogatbenimi zahtevki. Ta trud je ostal in moral ostati brezuspešen. Prvič, ker redaktorji obogatbenega zahtevka niso poznali, drugič, ker je ta zahtevek sam na sebi zgrešeno baziran in uporaben le za neke reparacije v nekih primerih. Čim nadomestimo obogatbeno idejo z reparacijsko, odobrimo takoj vse norme, ki jih je uzakonil o. d. z. za te zahtevke. So le neskladnosti in nedoslednosti med njimi, ki se razlagajo baš iz okolnosti, da se ti zahtevki še niso opazovali pod skupnim vidikom, in ki se bodo dali odpraviti v bodoči zakonodaji. Trdim nadalje, da o. d. z. na reparacijskih zahtevkih ni niti pomanjkljiv, niti hipertrofičen. Pomanjkljivost se da trditi kvečjem v pogledu določbe § 1042 in dopolniti, kakor sem to predlagal ad d) prejšnjega odstavka. Da tudi nimamo uzakonjenih preveč reparacij, za to nudi najboljši dokaz judikatura, ki je izrabila v teku stoletja vse zanje predvidene norme, zlasti še verzijo § 1041. Odveč sta, strogo vzeto, samo določbi § 1035 in 1040, ker nekoristna in prepovedana gestija tvôrita delikta 30. poglavja, in bi se tudi brez posebnih določb razumele za nju vse deliktne posledice.

Naše reparacije so v splošnem tudi na primernih mestih o. d. z. n a m e š č e n e. Le v nekih pogledih se bo namestitev morala v bodoči zakonodaji izboljšati. Gestije, oba zahtevka iz §§ 1042 in 1043 in verzija (§ 1041) ne spadajo v poglavje o pooblastilni pogodbi (sploh ne v pogodbeno pravo); če ne dobe lastnega poglavja, se naj namestijo v XXX. poglavju, ki že urejuje nekaj reparacij (quasideliktne), najbolje na mesto §§ 1338 in sl., ki so izgubili za današnje razmere skoro ves pomen. Isto velja za reparacije hotelirskega prava, ki ne spadajo v hrambeno pogodbo in bi se mogle združiti s quasideliktom § 1316. Revokacijski in jamčevalni zahtevki morejo ostati v

svojih starih tehničnih zvezah, dasi so se jamčevalni zahtevki iz posameznih obveznostnih razmerij tako razvili, da bi se priporočalo zanje več koncentracije in preglednosti. Izpodbojno pravo se je, odkar je zapustilo zibelko § 953, razvilo samostojno. Zanje naj ostane specialna zakonodaja naprej. Isto velja za marsikatere quasidelikte. Pri zadnjih dveh vrstah reparacij bo še upoštevati, da se bodo razvijale naprej in da bo ta razvitek lažji, ako bodo uravnane po specialnih zakonih. Kondicije spadajo izborno v tretji del o. d. z. na tisto mesto, kjer je govor o izpolnjevanju (prestanku) obveznosti. Vse kondicije nastanejo namreč vsled izpolnitve, dejanski ali pravno neobstoječih, obveznosti. Priporoča se le premestitev kondicije iz § 1174 (gl. Zbornik V.)

Da abstraktna reparacija, karakterizirana v drugem in četrtem delu tega spisa kot goli konstruktivni pripomoček, ni godna za uzakonitev, sem že poudaril. Abstraktno reparacijo bo vedno poznala le teorija, nikdar življenje. Predno stopi v življenje, pristopijo k njenim preskromnim predpostavkam vedno še posebne predpostavke, ki so za posamezne zakonjene reparacije tako značilne, da je dobila vsaka svoje lastno ime, in da se doslej sploh ni iskala vez med njimi. Ni pa treba, da ostane tako v bodoče.

Nova zemljiška knjiga v Prekmurju.

Sodnik dr. Kravina.

Preden se je svojčas v bivši Avstriji pričelo z napravo novih zemljiških knjig, je bil izdan za vsako kronovino poseben zakon o napravi novih zemljiških knjig; vsakemu teh zakonov pa je dodal pristojni minister posebno izvršilno naredbo, ki je podrobno in natančno določala smernice za delo o napravi novih zemljiških knjig dotične kronovine. Tako so nastali zakoni o napravi novih zemljiških knjig za Češko, Galicijo, Tirolsko, Kranjsko, Štajersko itd. ter ravno toliko ustreznih izvršilnih naredb. Vsi ti zakoni odnosno naredbe so si sicer precej enake, vsebujejo pa vendarle določbe, ki ustrezajo specifičnim posest-

nim in lastninskim razmeram dotične pokrajine (kronovine), kateri so bile namenjene.

Kmalu po osvoboditvi Prekmurja leta 1919 se je tudi tamkaj pričelo z napravo novih zemljiških knjig in sicer prvotno brez vsake zakonite podlage. Šele člen 49 zakona o proračunskih dvanajstinah za mesece december 1925, januar, februar in marec 1926 z dne 30. nov. 1925 (Uradni list od 23. decembra 1925 št. 380) je določil, da se za sodna okraja Mursko Soboto in Dolnjo Lendavo ustanove nove zemljiške knjige. Dne 2. maja 1927 (Uradni list od 21. maja 1927 št. 232) pa je izšla na podlagi navedenega člena uredba ministra pravde o napravi nove zemljiške knjige za sodna okraja Mursko Soboto in Dolnjo Lendavo. S tem šele se je postavilo delo o napravi novih zemljiških knjig v Prekmurju na zakonito podlago.

Uredba ministra pravde z dne 2. maja 1927 o napravi nove zemljiške knjige v Prekmurju pa ne ustvarja nič novega, razširja marveč na podstavi svojega § 1 kratkomalo veljavnost zakona z dne 25. marca 1874 dež. zak. za Štajersko šte. 28 in ustrezne izvršilne naredbe z dne 18. maja 1874 dež. zak. šte. 33 na Prekmurje. Kot novota v tej uredbi se utegneta smatrati samo dve dopolnilni določbi, ki ju vsebujeta ostala dva paragrafa te uredbe in ki se glasita:

§ 2. Če se pri poizvedbah dožene, da vpisi o lastninski pravici in o bremenih v dosedanji zemljiški knjigi ne ustrezajo dejanskemu pravnemu stanju, posebno če je vknjižena solastninska pravica, dasiravno je zemljišče med dozdevnimi solastniki dejanski fizično deljeno in uživa vsak kot lastnik le v naravi določeni del, naj se ne preneso vpisi iz stare zemljiške knjige, kakor to vелеvata § 32 zakona z dne 25. marca 1874 in § 41 izvršilne naredbe, temveč v novo zemljiško knjigo naj se vpišejo v takih in sličnih primerih lastninska pravica in bremena na podstavi zapisnika o poizvedbah za napravo nove zemljiške knjige.

§ 3. Vpisi, ki se preneso iz stare zemljiške knjige, naj se vpisujejo v novo zemljiško knjigo v službenem jeziku.

Obe določbi se torej tičeta one faze dela pri napravi nove zemljiške knjige, ko so že vsa preddela in zunanje poizvedbe končane in se prične s sestavo novih zemljiškoknjižnih vložkov

oziroma s sestavo načrta nove zemljiške knjige. V § 2 je rešeno predvsem vprašanje, kako je postopati pri prenosih iz stare zemljiške knjige v novo s fiktivnimi solastninami in kako z bremen, ki so vknjižena na fiktivne solastninske deleže. § 3 pa nalaga sodišču, da prenese stare, v madžarskem jeziku sestavljene zemljiškooknjižne vpise v novo zemljiško knjigo v slovenskem jeziku.

Uredbo z dne 2. maja 1927 v tej obliki in s samo citiranimi dopolnitvami pa je imeti za pomanjkljivo in nepopolno, ker ne uvažuje v primerni obliki bremenskega stanja, vknjiženega na zemljiščih v Prekmurju, posebno pa, ker pušča v nemar številna indebite bremena. To obrazložiti, je namen nastopnih vrst.

Takoj, ko so začela poslovati naša sodišča v Prekmurju, se je pokazalo, da tamošnje zemljiške knjige ne ustrezajo več dejanskim lastninskim razmeram. Zemljiške knjige so razodele napake, ki so se tekom desetletij nagromadile do izredne množine. Vse te napake pa izvirajo iz dveh glavnih hib in sicer iz neskladnosti med zemljiško knjigo in katastrom ter iz takozvanih fiktivnih solastnin.

Medtem ko velja za urejeno zemljiškooknjižno poslovanje načelo, da se mora zemljiška knjiga zlagati s katastrom in nasprotno, je šla zemljiška knjiga v Prekmurju skozi desetletja svojo pot, kataster pa tudi svojo: številčne označbe parcel v katastru so druge kot v zemljiški knjigi; konfiguracija parcel v zemljiškooknjižni mapi se često ne vjema z ono v katastrski mapi; razdelitve in izpremembe parcel, ki so se izvedle v zemljiški knjigi, največkrat niso izvedene v katastru, nasprotno pa izpremembe v katastru po največ niso posvedočene v zemljiški knjigi.

Kar se pa tiče takozvanih fiktivnih solastnin, so te nastale tako-le:

Na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem prevzame po smrti zapustnika njegove nepremičnine običajno samo eden izmed dedičev v naravi, ostalim dedičem pa se izplačajo njihovi dedni deleži. Ta običaj je v navedenih pokrajinah tako udomačen, da ga smatra vsakdo kot samo po sebi umevnega. V Prekmurju pa prevzamejo navadno vsi dediči zapustnikove

nepremičnine v naravi kot solastniki in se tudi v zemljiški knjigi vknjižijo kot solastniki do ideelnih delov. Dokler so dediči nedoletni, ostane običajno to razmerje neizpremenjeno, ko pa dorastejo, si skoraj redno zemljišča v naravi med seboj razdele v razmerju svojih solastninskih deležev, pri čemer se večkrat tudi dogodi, da posamezni solastnik svoj delež na tej ali oni parceli prepusti drugemu solastniku, nasprotno mu pa isti kot ekvivalent prepusti svoj delež na kakih drugih parcelah, ter uživajo na ta način realno deljena zemljišča povsem ločeno drug od drugega kot svojo izključno lastnino. Vse to pa se izvrši redno brez zemljemerca in na podlagi ustnih pogodb ter brez potrebnih izprememb v zemljiški knjigi, kjer ostane solastninsko razmerje do ideelnih delov še naprej v prvotni obliki ohranjeno. Ko dediči pomrjejo, se ponovi isti proces pri njih naslednikih, kar ima za posledico, da je večkrat na posameznih zemljiščih, kjer je bil prvotno vknjižen po en sam lastnik, sedaj vknjiženih po deset solastnikov do ideelnih delov, v naravi pa so si ti solastniki že zdavnaj svoja zemljišča razdelili in uživajo svoje realno deljene deleže neodvisno drug od drugega. Takih fiktivnih solastnin je tekom časa nastalo v Prekmurju zelo veliko.

Če upoštevamo še dejstvo, da so bile v Prekmurju občasne revizije posestnega stanja po uradnem zemljemercu neznane, si pač lahko razlagamo nastanek one zmede v prekmurskih zemljiških knjigah, ki jim jemlje vsako zanesljivost in javno vero. Na drugi strani pa je tudi razumljivo, da je spričo takega stanja stare (madžarske) zemljiške knjige, ki temelji sicer na istih načelih kot naša, postala naprava nove zemljiške knjige v tej pokrajini neodložna nujnost.

Kmalu potem, ko so začela naša sodišča z rednim poslovanjem v Prekmurju, je predsedništvo višjega deželnega sodišča v Ljubljani v sporazumu z delegacijo ministrstva financ v pravilnem razumevanju potrebe naprave nove zemljiške knjige za Prekmurje odredilo, da naj se prične v sodnih okrajih Murska Sobota in Dolnja Lendava z napravo nove zemljiške knjige in sicer takrat — kakor uvodoma omenjeno — še brez zakonite podlage. Ko so zemljemerci nato na novo razmerili

nekatero katastrske občine, izdelali indikacijske skice in dovršili ostala preddela za te občine, so se pričele leta 1922 na podlagi elaboratov zemljemercev in stare madžarske zemljiške knjige v novo razmerjenih katastrskih občinah takozvane zunanje poizvedbe.

Že v prvih občinah, kjer so se zunanje poizvedbe vršile, se je ugotovilo, da pretežna večina številnih vknjiženih bremen dejansko ne obstoji več. Isto se je pojavilo v vseh ostalih občinah, kjer so se zunanje poizvedbe dosedaj vršile. Tako se lahko trdi, da v posameznih katastrskih občinah v Prekmurju 50 do 80% vseh vknjiženih bremen dejansko ne obstoji več, da so torej indebite vknjižena.

V smislu § 5 zakona z dne 25. marca 1874 o napravi nove zemljiške knjige za Štajersko se pa smejo istemu lastniku lastna zemljišča združiti v skupen vložek samo, če so enako obremenjena. Posledica tega je, da se morajo pri napravi nove zemljiške knjige za različno obremenjena zemljišča sestaviti posebni zemljiškooknjižni vložki, v katere se v smislu § 32 zakona z dne 25. marca 1874 in § 41 izvršilne naredbe preneso vsa stara bremena. Ker pa zemljemerec razmeri ob novi razmeritvi katastrske občine posamezne parcele ne glede na njih obremenitev, se često dogaja, da združi različno obremenjena zemljišča — ker tvorijo v naravi enote — v enotne nove parcele. Naloga poizvedujočega sodnika je zbog tega, da razdeli različno obremenjena zemljišča, združena v enotno parcelo, v toliko delov (parcel), kolikor se pojavi različnih obremenitev ali bremenprostih delov pri zemljišču, ki tvorijo enotno novo parcelo. Te razdelitve, naznačene od sodnika najprvo s proviziornimi novimi številkami, mora zemljemerec zopet na licu mesta ugotoviti, opremiti z definitivnimi parcelnimi številkami ter popraviti v tem smislu indikacijsko skico, sodišče pa kasneje sestaviti zanj posebne vložke za novo zemljiško knjigo, v katere se prenesejo bremena.

Z ozirom na številna bremena pa povzroča tako postopanje tekom dela za napravo nove zemljiške knjige mnogo stroškov in je združeno z ogromnim delom, ki se pojavi prav posebno ob priliki sestave novih vložkov, ker se morajo vsa

obstoječa bremena v smislu § 32 zakona za Štajersko in § 41 izvršilne naredbe k temu zakonu prenesti v novo zemljiško knjigo. Spričo tega je torej neobhodno potrebno, da se številna neobstoječa bremena kot nepotreben balast, ki ovira ekspeditivno in ekonomično izvrševanje dela pri napravi nove zemljiške knjige, ob primerni priliki izločijo iz nadaljnega poteka dela in to čimprej, na vsak način pa vsaj še poprej, predno se začnejo sestavljati novi zemljiškooknjižni vložki. S tem bi bilo na eni strani omogočeno združiti v premnogih primerih posameznim lastnikom lastna zemljišča v skupne vložke, na drugi strani pa bi se ustreglo željam strank, ki skoraj vselej predlagajo, da se njim lastna zemljišča v novi zemljiški knjigi po možnosti združijo v skupne vložke. Ni treba pri tem še posebej poudariti, da bi postala vsled tega nova zemljiška knjiga preglednejša, ker bi bila prosta vse nepotrebne bremenske navlake.

Nastane vprašanje, katero pot bi bilo pri tem ubrati, da se neobstoječa bremena ne prenesejo v novo zemljiško knjigo, v kateri fazi dela za napravo nove zemljiške knjige naj bi se to storilo, ter kaj določa v tem pogledu zakon z dne 25. marca 1874 o napravi nove zemljiške knjige za Štajersko ter izvršilna naredba k temu zakonu, ki veljata sedaj tudi za Prekmurje.

Zakon z dne 25. marca 1874 za Štajersko določa v § 5 sicer v splošnem, da se smejo združiti v skupne vložke samo enako obremenjena zemljišča, pri čemer naj se — če se hoče sploh združitev zemljišč izvesti — skušajo odstraniti ovire, ki nasprotujejo taki združitvi, izvršilna naredba k temu zakonu pa zavedno tudi ne vsebuje več kot zakon, zlasti tudi ne omenja, kakor tudi zakon ne, kako je postopati z neobstoječimi bremenmi. Pa tudi uredba ministra pravde z dne 2. maja 1927 o napravi nove zemljiške knjige za sodna okraja Murško Soboto in Dolnjo Lendavo, s katero se je veljavnost štajerskega zakona z izvršilno naredbo vred razširila na Prekmurje, ne vsebuje nobene take določbe. V tem ravno pa tiči pomanjkljivost te uredbe. Ta pomanjkljivost se čuti tem bolj, ker so neobstoječa bremena na prekmurskih zemljiščih zelo pogosta, kakor izhaja iz gorenjih ugotovitev.

Umestno bi bilo, da bi se bila privzela v to uredbo v zvezi s § 5 ali z drugo določbo zakona z dne 25. marca 1874 za Štajersko določba, ki bi izrečno predvidevala, da poizvedujoči sodnik obrača svojo pozornost pri delu za napravo nove zemljiške knjige v Prekmurju tudi na vknjižena neobstoječa bremena. Glede na veliko oviro, ki jo tvorijo preštevilna taka bremena pri poteku dela za napravo nove zemljiške knjige, pa ne bi zadostovala samo sodniku dana možnost, da obrača svojo pozornost na taka bremena, marveč bi mu morala naravnost naložiti, da skuša že na licu mesta ob priliki zunanjih poizvedb v čim večji meri izločiti neobstoječa bremena iz nadaljnjega dela pri napravi novih zemljiških knjig s tem, da podajo stranke po navodilu primerne predloge na zapisnik, podprte bodisi z listinami ali pa s pritrilnimi izjavami vknjiženih upravičencev, da se neobstoječa bremena ne preneso v načrt nove zemljiške knjige. Poizvedujoči sodnik bi to tem lažje storil, ker ima ponavadi na licu mesta pri rokah poleg lastnikov tudi vknjižene upravičence.

Pa tudi glede dejansko še obstoječih, na fiktivnih solastninskih deležih vknjiženih bremen je uredba z dne 2. maja 1927 pomanjkljiva in nepopolna. V smislu § 2 te uredbe se morajo v primeru fiktivne solastnine prenesti bremena, vknjižena na fiktivnih solastninskih deležih, na sedaj fizično oddeljene zemljiščne dele. Da je pa moči to izvršiti, so potrebne pritrilne izjave vknjiženih upravičencev in tudi navedeni § 2 predpostavlja, da vknjiženi upravičenci podajo take pritrilne izjave; nikjer pa ne predpisujeta zakon in izvršilna naredba za Štajersko, da naj poizvedujoči sodnik zasliši ob priliki zunanjih poizvedb upravičence, vknjižene na fiktivne solastninske deleže, tudi ne predvidevata, kaj naj stori sodnik, če se upravičenci v takih primerih branijo podati potrebne izjave.

Nasprotno, iz § 22 štajerskega zakona v zvezi z § 21 tega zakona bi se imelo sklepati, da je poizvedujočemu sodniku naravnost prepovedano, spuščati se pri zunanjih poizvedbah v razmotrivanje vknjiženega bremenskega stanja.

Spričo teh pomanjkljivosti v zakonitih določbah, veljavnih sedaj za napravo nove zemljiške knjige v Prekmurju, v po-

gledu bremenskega stanja — to je bilo predmet te razprave — se nehote pojavlja vprašanje, na kakšen način bi se dalo kljub temu to delo pri danem položaju stvarnim potrebam ustrezno, smotreno ter ekonomično izpeljati.

Predvsem je treba pribiti, da gre v Prekmurju za posestne in bremenske razmere, ki se razlikujejo v marsičem od razmer, ki so vladale na Štajerskem takrat, ko se je tamkaj uvedla nova zemljiška knjiga. (Opozarja se n. pr. samo na takozvane fiktivne solastnine in z njimi zvezane komplikacije!) To je pa tudi razlog, zakaj zakon z dne 25. marca 1874 za Štajersko z izvršilno naredbo vred v marsičem ne ustreza v potrebni meri specifično prekmurskim posestnim razmeram. Na drugi strani pa ne smemo prezreti, da so obstojale slične posestne razmere kot sedaj v Prekmurju, svojčas v drugih pokrajinah bivše Avstrije, predvsem pa v Galiciji in Bukovini pred napravo oziroma popravo tamošnjih zemljiških knjig. Zbog tega se bo moral sodnik, ki bo vodil delo za napravo nove zemljiške knjige v Prekmurju, ozirati pri svojem delu tudi na druge zakone in izvršilne naredbe o napravi novih zemljiških knjig, zlasti pa na zakon z dne 11. decembra 1906 drž. zak. št. 246 o popravi zemljiških knjig za Galicijo in Bukovino ter izvršilno naredbo k temu zakonu z dne 11. oktobra 1907 drž. zak. št. 243, ter ustrezne določbe teh zakonov in izvršilnih naredb analogno in smiselno uporabiti pri delu za napravo nove zemljiške knjige v Prekmurju, če bo hotel izpopolniti vrzeli, ki jih puščajo zakonite določbe, veljavne sedaj za to delo v Prekmurju.

Pravni značaj komisij za agrarske operacije.

Dr. Juri Štampihar.

Nekdaj so se navajali kot glavni ločilni znaki med pravosodjem in upravo poglavitno ti-le: 1.) sodišča sodijo po zakonih, uprava odloča po navodilih in umestnosti, 2.) sodišča urejajo zasebnopravna, uprava pa javnopravna razmerja, 3.) sod-

niki so neodvisni, stalni in imajo pravico, da preskušajo naredbes v pogledu zakonitosti, upravni uradniki so nestalni, odvisni in vezani na službena povelja. Razvoj države v pravno državo je navedene mejnike deloma razmetal in povzročil, da je uprava vedno bolj vezana na zakon. V tem pogledu se uprava vedno bolj približuje sodiščem, pri katerih se število primerov, ki se rešujejo po prostem preudarku, množi (n. pr. §§ 142, 851 o. d. z., § 43 odst. 2 c. pr. r.). Pod 1.) navedeni znak je skoro odpadel. Bolje je prenesel moderni razvoj znak pod 2.). Sicer je bilo od nekdaj v teoriji in praksi sporno, katere odnošaje je treba označiti kot zasebnopravne in katere kot javnopravne. Pri nas so povrh še pričeli prenašati nesporno javnopravne, n. pr. volilne posle na sodišča (prim. Slov. Pravnika l. 1923, str. 283). Vendar je dolgoletna praksa izoblikovala v tem pogledu vsaj nekaj načelne judikature in kot pravilo z izjemami je znak pod 2) ohranil svojo veljavo (Slov. Pravnika l. 1926 str. 13).

Popolnoma pa se je ohranil znak pod 3). Sodniki so tudi po naši najnovejši zakonodaji v službi stalni, na svojih mestih nepremestljivi in neodvisni. Sodišča in sodne kompetence se smejo ustanavljati samo z zakonom (čl. 109 odst. 2 ustave, primerjaj Krek, Grundzüge str. 121 nasl.). Najmodernejši zakoni (pragmatike) ne morejo dati uradnikom položaja sodnikov. Pri nas dovoljuje čl. 90 čin. zak. uradniku pravico predstavke zoper protizakonite in nenujne ukaze samo dotlej, da se ukaz vkljub predstavitki pismeno ponovi. V tem primeru je zaščiten uradnik le zoper ukaze kaznive vsebine.

Za razločevanje med pravosodjem in upravo je nastala nova težava vsled ustanovitve nekaterih posebnih oblastev. V spominu so še vprašanja, ki so se pojavljala ob ustanovitvi stanovanjskih sodišč po stanovanjskem zakonu iz l. 1921 (Slov. Pravnika l. 1925 str. 76, 181). Upravno sodišče v Celju je smatralo stanovanjsko sodišče za upravno oblastvo in se pozivilje za svoje naziranje na zgoraj pod 1) in 3) navedena znaka. Po nasprotnem naziranju je stanovanjsko sodišče »specialno sodišče«, torej ne upravno oblastvo in njegovi akti ne morejo biti upravni akti. Pripomni se, da označuje stanovanjski zakon iz l. 1921 zadevno oblastvo izrečno kot »sodišče« (prim. čl. 109

ustave). Po novem stanovanjskem zakonu je v upravno-sodni praksi nesporno, da »višje stanovanjsko sodišče« ni upravno oblastvo, zlasti tudi ne na kolegialen način ustrojeno upravno oblastvo, slično raznim stalnim komisijam za opravljanje specialnih upravnih poslov. Marveč se smatra stanovanjsko sodišče za »sodišče« v pravem pomenu besede in sicer »čeprav ne za obče redno sodišče, pa vendar le za nekako redno sodišče posebne vrste, ki ima izrazit sodniški ustroj in postopanje in bi ne bilo vezano na razloge razsodb upravnih sodišč«. Točno nasprotno mnenje zastopa ex cathedra stol sedmorice, odd. B v odločbi z dne 2. decembra 1925 Rd 52/25, kasacijska rešenja 1925, št. 15: »kasacijsko sodišče smatra stanovanjska sodišča za upravno in ne za sodno oblastvo po smislu čl. 110 ustave.«

Po teh uvodnih pripombah preidemo na komisije za agrarske operacije. Soposestnika A in B iz konjiškega sreza sta meritorno pobijala s tožbo pred upravnim sodiščem neko sodbo pokrajinske komisije iz l. 1924 v razdelbni zadevi. Upravno sodišče je tožbo zavrnilo temeljem čl. 19 odst. 1 upravnosodn. zakona kot nedopustno. V razlogih se izvaja v bistvu nastopno:

Izraz »redno sodišče« se rabi v naši zakonodaji v najrazličnejšem pomenu. Naša ustava rabi izraz izredno sodišče v smislu nalašč za konkretni primer ustanovljenega sodišča (čl. 109), a stavlja tudi redno sodišče v nasprotje z upravnim sodiščem čl. 110 odst. 2). A tudi v poslednjem ožjem pomenu je ločiti med občnimi rednimi sodišči in med posebnimi za specialno vrsto sporov ali deliktov določenimi sodišči. Ni dvoma, da pokrajinska komisija ne spada med občna redna sodišča. Možno pa je, da jo prištevamo k posebnim za reševanje specialnih sporov določenim rednim sodiščem. O tem moremo sklepati le na podstavi sestave in postopanja te komisije. V smislu uredbe o prehodni upravi točka XIII z dne 14. nov. 1918 št. 111 Ur. l. mora biti vsaj polovica članov komisije usposobljena za sodniško službo. Te člane imenuje glasom uredbe z dne 11. aprila 1919 št. 452 Ur. l. poverjenik za pravosodje. S poznejšimi spremembami v organizaciji u p r a v e (s i c!) se predpisi glede števila članov, zlasti onih iz sodniške-

ga stanu, niso spremenili. Če gre za spore, o katerih bi bila pristojna redna sodišča, ako bi ne bilo uvedeno agrarsko postopanje, je treba pritegniti še enega člana sodniškega stanu (§ 24 štaj. zakona z dne 26. maja 1909 št. 44). Zlasti za primer pritegnitve 4. sodnika ali tudi sicer smemo trditi, da je pokrajinska komisija vsaj takrat, ko razsoja o sporih, ne morda upravno oblastvo, marveč posebne vrste redno sodišče.

Pritožba tožnikov na državni svet izvaja:

Sodišča so redna ali izredna. Rednih sodišč posebne vrste ni. Redna sodišča so tista, ki so naštetá v § 1 j. n. Izredna sodišča so tista, ki v § 1. j. n. niso naštetá, katerim daje zakon označbo »sodišče« in so ali državna: upravna, obrtna, stanovanjska sodišča ali pa so nedržavna: borzna in druga razsodišča. Ni zakona, ki bi pokrajinsko komisijo označil za »sodišče«.

Postopek ne more dati oblastvu kvalifikacije sodišča. Upravno sodišče uporablja subsidiarno civilnopravdni red, pri obnovi celo primarno, pa ni redno sodišče. Sicer pa je postopek agrarskih komisij direktno nasprotje sodnega postopka, ker je pismen, nejavén in večinoma posreden preko krajnega komisarja.

V pogledu ustrojstva pritegnitev sodnikov ne more dati komisiji lastnosti sodišča. V komisijo napoteni sodniki izgube v tej lastnosti ustavne sodniške prerogative kot če bi se napotili v službo k drž. pravdníštvu, v pravosodno ministrstvo. Morejo se poljubno odpoklicati iz komisije. Zanje je odgovoren minister. Ker sami zgube v tem delokrogu svojo sodniško lastnost, je ne morejo prenesti na komisijo. Predsednik komisije je veliki župan ali njegov namestnik, torej »politični predstavnik centralne vlade v oblasti«, poročevalec komisije je političen uradnik.

Predmet spora pred agrarsko komisijo glede razdelbe skupnega zemljišča ni zasebnopravne narave. Besedilo agrarskih zakonov: »spori, za katere bi bilo pristojno redno sodišče, če bi ne bilo uvedeno agrarsko postopanje . . .« naj ne zavede v pomoto. Taki spori so javnopravne prirode: agrarske zajednice izvirajo ali iz upravnih aktov ali pa iz občinske pripadnosti. Temelj agrar. zajednic je torej javnopraven in ni nobeden

izmed naslovov, naštetih v § 825 o. d. z. (odločba stola sedmorice, odd. B z dne 22. marca 1921 Ut 18/21, Slov. Pravnik I. 1922 str. 78).

Celo »spori« torej, ki se obravnavajo pred agrar. komisijo, so javnopravni. Komisija pa mora tudi uporabljati oz. izvajati vodne in gozdne zakone, predpise o poboljšanju travnikov in pašnikov, reguliranju hudournikov, pospeševanju planšarstva itd.

Državni svet je razmotril pritožbo, spodbijani odlok in ostale spise ter je našel, da je odlok na zakonu osnovan in je torej pritožbo zavrnil. Siceršnih razlogov ni navedel. Zato smo objavili pritožbo po smislu.

K pričujočemu sporu bi bilo nastopno pristaviti.

Avstrijski upravnosodni zakon je izrečno izključeval od pristojnosti dunajskega upravnega sodišča spore, katere je rešila »instanca«, sestavljena iz sodnih in političnih uradnikov. V avstrijski literaturi se je utemeljevala ta določba z razlogom, da je s pritegnitvijo sodnikov že v komisiji dovolj zajamčena nepristranska uporaba zakona. Niso pa šli tako daleč, da bi bili take instance proglasili kar za — sodišča. Komisije so marveč ostale »komisije«, samo da se je smatralo, da so dovolj zanesljive. Omenjeno naziranje literature pa je bilo še v Avstriji predrto z določbo § 260 zakona o osebnih davkih, ki je upeljal judikaturu upravnega sodišča pri davčnih kaznih.

Ni čuda torej, da več novejših upravnosodnih zakonov zadevne določbe dunajskega zakona ni prevzelo. Naš upravnosodni zakon je bil delan na foliji dunajskega in mu pogosto sledi celo v terminologiji, n. pr. nenavadni izraz »tožne točke« v čl. 22 in »Beschwerdepunkte« v § 18. Vendar pa naš zakon zadevne določbe dunajskega ni prevzel. Torej jo je odklonil. Poleg tega se pa mora nadalje še upoštevati, da velja pri nas po ustavi in po zakonu načelo generalne klavzule in da se morajo torej eksempcije iz upravnosodne pristojnosti utesnujoče tolmačiti. Dalje se mora upoštevati, da je naš zakon delokrog upravnosodne zaščite napram dunajskemu zakonu razširil. Vse to nas privede do zaključka, da po našem upravnosodnem zakonu ni zadržka zoper upravnosodno pre-

sojo razsodb agrar. komisij (drugače: Stefanović, Priručnik str. 86).

Preskusiti je torej, če ni morda v kakem drugem zakonu zadeven zadržek. § 51 štaj. razdelbnega zakona označuje razsodbe deželne komisije za »dokončne«. To si moramo predočiti glede na mnenje, ki se je pojavilo v naši upravnosodni praksi. Mnenje namreč, da tožba na upravno sodišče ni dopustna, ako kakšen predpis označuje spodbijani upravni akt za »izvršen«, dokončen (prim. Stefanović, Priručnik str. 84, 85). To mnenje ne more obstati. Ako bi tudi kak zakonit predpis označeval izvestne upravne akte za dokončne ali izvršne, se more ta »dokončnost ali izvršljivost« nanašati samo na upravno, ne pa na upravnosodno postopanje. Glede na ustavno zajamčeno generalno klavzulo in glede na limitativno naštete eksempcije izpod upravnega sodstva, more nastopiti eksempcija samo z zakonom, ki je kesnejši nego naš upravnosodni zakon in ki i z r e č n o in jasno izključuje upravnosodno pod-sodnost. Z golo določbo, da je odlok »izvršen«, »dokončen«, pa še daleč ni rečeno, da je upravnosodna pot nedopustna. Ome-njeno mnenje tudi zamenjava pojem izvršnosti s pojmom prav-nomočnosti (Slov. Pravnik l. 1925 str. 76 nasl., dr. Stefanović v Arhivu z dne 25. maja 1924, Slob. Jovanović, Ustavno pravo str. 408).

Označeno mišljenje ima še drug izvor, ki ima svoj koren v dvoumni stilizaciji čl. 19 odst. 3 upravnosodn. zakona. Po tej določbi je upravnosodna pot nedopustna »v s t v a r e h, v ka-terih in kolikor sme upravno oblastvo o d l o č a t i po prostem preudarku«. Pravilna stilizacija bi bila: nedopustna je tožba zoper r e š i t v e, izdane po prostem preudarku (Krek, Grund-züge str. 138). Besedica »v stvareh« utegne ustvariti domnevo, da se prosti preudarek ne nanaša samo na rešitev, temveč tudi na predhodno postopanje. Toda v pogledu postopka upravna oblastva nimajo nikdar proste ocene, temveč so vezana na za-devne posebne predpise ali pa na občna načela upravnega po-stopka (čl. 23 odst. 2 upravnosodnega zakona, Slov. Pravnik l. 1926 str. 22). Zdi se pa, da prenaša naša vrhovna uprava prosto oceno tudi na postopek in bi se dala tudi nekatera re-šenja državnega sveta razumeti v tem smislu. Upravna oblast

je v celo vrsto uredb in pravilnikov sprejela določbo, da so odloki po zadevni uredbi ali pravilniku »izvršni«, češ da so zadevni odloki itak »iz oblasti slobodne ocene« (n. pr. čl. 28 sedanjega gostil. pravilnika).

V primeru razdelbe po agrar. komisiji vsi ti, tudi sicer ne-utemeljeni pomisleki ne drže. Ni nobenega predpisa več, ki bi sodbe agrar. komisij izvezal izpod upravnosodne preskušnje. Tudi so agrar. komisije po agrar. zakonih izrečno vezane na določno predpisani agrar. postopek, zlasti v pogledu »sporov«. Seveda ta postopek še daleč ni sodni postopek in ni niti usten, niti javen, niti redoma neposreden. Sicer pa navedeni odlok upravnega sodišča ne utemeljuje svojega naziranja, da je agrar. komisije tudi radi njih postopka smatrati za sodišča.

Kar se tiče sporov, je treba še uvaževati, da utegnejo biti ti spori dvojne vrste: 1.) spori glede razdelbe ali uredbe s a m e (§ 1, prvi odstavek, a in b državnega zakona o razdelbi in uredbi) ali pa 2.) spori med sodeležniki glede posesti ali lastnine posameznih delov skupnega zemljišča, dalje spori glede morebitnih protidajatev (§ 1, odstavek 2 ravnotam). Glede sporov ad 1.) ni v agrarskih zakonih nobene določbe in tudi nobenega izraza, iz katerih bi se dalo sklepati, da bi moglo biti pristojno za take sploh kdaj redno sodišče. Torej tudi takrat ne, kadar agrarsko postopanje glede določenega skupnega zemljišča še ni uvedeno ali pa, če v zadevni »kronovini« sploh ni deželnega agrarskega zakona. Tu gre za ureditev uživanja oziroma za razdelitev zajednice, ki izvira iz upravnega akta oziroma iz občinske ali sosesčinske pripadnosti in ne iz naslovov, ki jih ima v mislih § 825 o. d. z. Skratka: ne gre za zasebnopravni spor v smislu § 1 s. p. in torej redno sodišče ne more biti nikdar poklicano za razpravo in razsojo; tožbe *communi dividundo* ni. Napačno bi bilo misliti, da je dopustna tožba *communi dividundo* v takih »kronovinah«, kjer ni deželnega agrarskega zakona (predgovor v dr. Volčičevi izdaji agrar. zakonov). Tudi v takih »kronovinah« agrarske zajednice niso drugačne pravne narave kot v onih, kjer veljajo deželni agrarski zakoni. Če deželnega agrarskega zakona ni, ga *actio communi dividundo* ne more nadomestiti. Naravno, saj gre za agrarsko politično reformo, o katere dopustnosti, umestnosti,

podrobnostih je poklican sklepati in abstracto deželni zločin in concreto pa upravno oblastvo, kateremu je poverjena izvedba agrarske politike. Primerjaj vrhovnosodno odločbo Gl. U. 13.271, dalje izvajanja dr. Goršiča v Slov. Pravniku l. 1909 str. 178, l. 1910 str. 321, l. 1914 str. 97 in l. 1921 str. 98 nasl.).

Napačno je tudi, če se pri določbi § 24, odstavek 2 štaj. zakona o razdelbi in uredbi misli na spore ad 1.).

Glede sporov ad 2.) pa utegnejo priti v razpravo zasebno-pravni naslovi, zlasti pogodbe ali priposestevanje. Seveda kolikor niso zakonito izključeni (§ 125 štaj. razdelbnega in uredbenega zakona). Pri takih sporih dopušča besedilo agrarskih zakonov sklep, da so izven agrarskega postopanja zanje sodišča poklicana (§ 1, zadnji odstavek drž. razdelb. zak.; §§ 12, 24 štaj. zak.), posebno v slučaju, da se nahaja med spornimi strankami oseba, ki ne spada k »sodeložnikom« (§§ 26, 69 štaj. zak.). Toda, če se že more reči, da pritegne uvedba agrarskega postopanja določne sodne agende na agrarska oblastva, se pa ne more več reči, da se preleve s tem agrarska oblastva kar v sodišča in da prestanejo biti upravna oblastva ali pa taka upravna oblastva, ki so odtegnjena upravnosodni kontroli. Tudi kadar odločajo upravna oblastva n. pr. o državljanstvu, odločajo o pravnem razmerju, urejenem v občem državljanjskem zakoniku in ne prenehajo biti zato upravna oblastva. Celotni državni svet vrši v takih slučajih zgolj upravno in ne upravnosodno funkcijo. Redna sodišča ostanejo tudi v volilnih zadevah sodišča; baš zato so jim bile volilne zadeve odkazane. Upravna oblastva ostanejo upravna oblastva tudi takrat, kadar so poklicana reševati zasebnopravna prejudicialna vprašanja. In za taka vprašanja gre pred agrarskim oblastvi pri sporih ad 2.); glavna stvar ostane slej ko prej razdelba ali uredba. Končno se mora še upoštevati, da predvideva že državni razdelbni in uredbeni zakon v § 2, h) vplivanje okrajnih in deželnih odborov na tek razprave«. Taka možnost je s pojmom sodišča absolutno nezdržljiva, a pri sporih ad 2.) ni izključena.

Na podlagi gornjih izvajanj pridemo do zaključka:

- 1.) agrarska oblastva so upravna in ne sodna oblastva in
- 2.) njihovi odloki so podvrženi preskušnji po upravnosodni poti.

Tretji kongres pravnikov Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Sarajevu.

Letošnja glavna skupščina pravniškega kongresa imela bi se vršiti v dneh 16. in 17. septembra. Medtem so bile na teden prej razpisane volitve za Narodno skupščino, zato je Stalni odbor preklical glavno skupščino in odredil, da bo kongres pravnikov zboroval šele leta 1928. Na pobudo srbskih članov pa je Stalni odbor revidiral svoj sklep in odločil, da naj se vrši glavna skupščina vendarle še letos, in sicer dne 23. in 24. septembra v Sarajevu, četudi si ni prikrival, da utegne svoječasní preklic delu kongresa škodovati. Eojazen ni bila utemeljena, strokovno, in ta kriterij je edino odločilen, je kongres popolnoma uspel, kakor kaže naslednje kratko poročilo.

Lanska uprava je izpolnila obečanje, dano na ljubljanskem kongresu, in izdala vse referate že pred kongresom v posebni knjigi, nazvani »Spomenica« in urejeni po tajniku dr. Ivu Politeu. S tem je bilo omogočeno, da so bile debate v posameznih sekcijah temeljiteje pripravljene in doseženi zato tudi bolj zadovoljni izsledki. Z zadovoljnostjo konstatiramo, da zanimanje za delo v sekcijah raste od leta do leta, nekatere so bile posečane v naravnost velikem številu, in da se posetniki sekcij razpravljanja tudi dejansko udeležujejo. Res smotreno delo si pridobiva vedno več pristašev. Če bi ne bilo drugega uspeha, vsaj to nas sme navdajati z upanjem, da bo našlo delo kongresa tudi primeren odziv in uvaževanje. Izraziti je samo še željo, da bi se tudi slovenski pravniki udeleževali intenzivneje debat po sekcijah in tako podprli pri delu tovariše, ki jih je nominiralo društvo »Pravnik« za referente in ki so želi doslej še vedno nesporno priznanje.

Dne 23. septembra 1927 ob pol desetih je otvoril v sarajevskem Narodnem gledališču I. podpredsednik gd. Rusomir Jankovič zborovanje pravnikov, prihitelih iz vseh strani države. Dvema prvoboriteljima, predsedniku Kongresa dr. Ladislavu Poliću in podpredsedniku dr. Janku Babniku, zabranila je težka bolezen, udeležiti se kongresa in se zato nista mogla prepričati na lastne oči, da je preko 800 pravnikov znova manifestiralo za kongresno idejo. Za otvoritvenim govorom gd. Jankoviča, ki je med drugim pozdravil tudi zastopnika kralja generala g. Stojšića, je povzel besedo minister pravde g. dr. Dušan Subotić in pozdravil kongres v imenu kraljevske vlade ter izrazil željo, da bo pravniški svet pripomogel k ujedinenju in zenačenju našega zakonodavstva, ki ga predstavlja še vedno šest pokrajinskih, partikularnih prav in sedmo zakonodavstvo ujedinjene kraljevine. Kongres so nadalje pozdravili še gg. dr. Milovoj Simić, predsednik vrhovnega sodišča v

Sarajevu, v imenu pripravljalnega odbora za kongres, Milan Nikolić, veliki župan sarajevski, v imenu sarajevskih oblastev ter mestni komisar I. Hadžomerović v imenu mestne občine sarajevske.

Ko je plenum nato potrdil predsednike in zapisnikarje posameznim sekcijam, ki jih je izbral že poprej Stalni odbor, se je celokupna skupščina formirala takoj kot III. sekcija in pričela razpravljati pod predsedništvom dr. Milivoja Simića o predmetu »Osnovna načela našega pomorskega prava«. Referenta dr. Antea Verona in dr. Ludvik Böhm sta podala kratak, a točen ekspert svojih referatov, nakar je skupščina posvedočila zanimanje za naše morje s tem, da je enodušno sprejela resolucijo:

»Tretji kongres pravnikov Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca s obzirom na izvanrednu važnost našeg mora za našu kraljevinu a naročito za njezin ekonomski razvoj, uvažujući, da se dandanas iz mora mogu crpsti sve koristi, koje ono tako obilno pruža, samo ako se modernim zakonima uredi vsi pravni odnosi, što mogu nastati iz upotrebe njegove, a navlastito iz plovidbe i trgovine po moru;

konstatujući, da sadašnji naši pomorski zakoni ne odgovaraju današnjim prilikima i zahtjevima preporuča:

da se izradi domačega pomorskog prava pokloni naročita pažnja, ali da se pri tome postupi ovako:

Iznajprije da se ograničimo na bitno i najnužnije modernizovanje postojećega prava i donošenje najbitnijih specialnih zakona, pa, kad bude gotova izrada ostalih domaćih jedinstvenih zakona i kad dozrije međunarodni rad oko unifikacije pomorskoga prava te i druge pomorske države obave svoje radove oko revizije pomorskih zakona, da i mi izradimo iz temelja novo pomorsko pravo u saglasnosti sa tim novim nacionalnim i internacionalnim radovima.«

Popoldne istega dne sta zborovali druga in peta sekcija, v soboto dopoldne prva in tretja. Zaključki sekcij so izraženi v sprejetih resolucijah.

V prvi sekciji je bila sprejeta po dolgi debati resolucija:

»Tretji kongres pravnikov smatra da je država dužna da bdi nad nacionalnom štednjom. Taj se cilj može najbolje postići pomažanjem i usavršavanjem specifičnih depozitnih zavoda, koji po svojoj organizaciji i prirodi svojoj i svoga posla pružaju maksimum sigurnosti.

Kongres smatra, da ne treba sprečavati banke u prikupljanju narodne štednje, ali se isto tako ne može dopustiti puna sloboda u upravljanju istom. To pravo povlači i dužnost, koja je oličena u postulat u što veće sigurnosti. Potrebno je zakonski ograničiti krug poslova bankama, koje primaju narodnu štednju i zakonski propisati, da se one imaju baviti izključivo blagajničkim i kreditnim

operacijama i komisionim poslom. S obzirom na stanje, u kome se nalazi naše bankarstvo, kao rezultat istorijskog razvića, nemoguće je izvesti diferenciranje banaka za kratko vreme. Zbog toga je potrebno prelazno zakonodavstvo za vreme, dok se proces ne završi.

Prema tome III. kongres pravnika traži:

1.) da se donese specialni bankarski zakon, kojim će se, pored ostaloga precizirati pojem banke, uzakoniti prioritet ulagača uz definiciju pojma uloga na štednju; 2.) da se stvori organ, nezavisan od države, koji će imati za zadatak da maksimira kamatu, vodeći strogog računa o stanju na novčanom tržištu, obavezan za sve uloge na štednju; 3.) da se stvore osnovi uspešne kontrole depozitnih zavoda — u koliko ne postoji — kao i da se uzakoni potrebna i stroža civilno pravna i krivično pravna odgovornost odgovornih lica.«

Sprejeta resolucija ni izčrpala celega problema. Zahteva samo kontrolu in kliče na odgovornost le organe depozitnih zavodov, a ne omenja niti najmanj ostalih delniških družb. Potrebna pa je od pomoč tudi pri teh. Inozemstvo je to že davno uvidelo in sprejelo posebne zakone. Referat prof. dr. Škerlja je opozoril o vsem tem izčrpno tudi naše pravnike in pokazal na organe vseh delniških družb brez razlike. Ločiti bi bilo zato oba stavljena problema kot enakovredna in ne vezati vse samo na problem zaščite vložnikov.

Druga sekcija je skušala znova najti pot, kako odpraviti vsakdanje pritožbe, da različne pokrajine ne izvršujejo izvršilnih naslovov, nastalih v sosednji pokrajini iste države. Že I. zbor pravnikov v Zagrebu leta 1924 je predlagal poseben zakon o medpokrajinski pravni pomoči, ki je obsegal tudi določbe o izvrševanju tujepokrajinskih izvršilnih naslovov. Edini uspeh tega predloga je bil, da se je praksa pričela malo bolj zavedati, da v edinstveni državi vendarle ni gledati na tujepokrajinska zaprosila kakor na inozemska. Zato je vnovičen poziv pravniškega kongresa nujna potreba. Ali bo ostalo tudi letos samo pri besedah, ali se sklepi kongresa tudi sedaj ne bodo upoštevali, čeprav je sam zastopnik kraljevske vlade na otvoritvi pravništvo izrečno pozval, da sodeluje pri zenačenju in poenostavljenju pravnega reda? Upajmo, da nudi takšen poziv tudi garancijo, da se bodo izsledki strokovnega dela kongresov upoštevali. Resolucija, ki jo je po dolgi debati sestavila ta sekcija, se glasi:

I.

»Tretji kongres pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca izražuje svoje mišljenje, da bi bilo na korist pravosudja, da se što prije donese poseban privremeni zakon do donošenja jedinstvenog zakona o građanskom sudskom postupku i izvršenju egzekutivnih titula iz cijelu kraljevinu na temelju ove osnove:

Član 1. Sudske presude, odluke i riješenja kao i drugi pravni akti iz ma koga pravnog područja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koji su postali pravosnažni poslije proglašenja državnog jedinstva a po zakonima ovoga pravnog područja čine osnov za izvršenje (titulus executionis), imaju se izvršiti na celoj državnoj teritoriji, ako su snabdeveni klauzulom izvršivosti od strane nadležnog suda onog glavnog područja, u kome je titulus executionis postao. Klauzula izvršivosti potpuno je ravna sudskoj odluci o odobrenju izvršenja.

Član 2. Nadležne izvršne vlasti dužne su izvršiti sudske presude, odluke i rešenja kao i pravne akte, koji izpunjavaju uslove čl. 1 bilo, da im se molbom obrača zainteresovano lice neposredno ili preko svog nadležnog suda.

Član 3. Svi ostali postojeći zakonski propisi, u koliko ovim zakonom nisu izmenjeni, ostaju i dalje u važnosti.

Član 4. Ovaj zakon stupa u život, kad ga kralj potpiše a obveznu snagu dobiva, kad se obnaroduje u »Službenim Novinama«.

II.

Treći kongres pravnika Srba, Hrvata i Slovenaca izražuje svoje mišljenje:

1. Stalni izabrani (obranički) sud je samo onaj sud koji se može takovim smatrati na temelju specijalnih zakonskih propisa.

2. Riješenja stalnih izabranih sudova imaju jednaku formalnu i materijalnu pravnu snagu kao i pravomoćne presude redovitih sudova te čine zasebni izvršni naslov.«

Sekcija je nadalje konstatirala, da u teoriji ni sporno, da je dopustna izvršba tudi zoper državo. Smatrala je zato, da tega u posebnoj resoluciji ni potreba naglasiti.

Četrta sekcija je razpravljala o pravnom značaju kolektivnih pogodbi, priznala privatnopravni značaj teh in njih važnost u sodobnem gospodarskem življenju. Sprejeta resolucija je izrazila to takole:

»Treći kongres pravnika kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca konstatuje potrebu, da se u redu ostalog civilnog zakonodavstva pristupi donošenju zakona o kolektivnim radnim ugovorima i o pravnoj organizaciji radničkih profesionalnih udruženja, budući da su obe ove pravne ustanove i državnim ustavom priznate.

S obzirom na trajanje redovne procedure u riješenju privatno pravnih sporova, interes je socijalni da sporovi o pravnim odnosima zasnovanim kolektivnim ugovorima budu predmet jedne specijalne jurisdikcije kratkog trajanja i dvostepenog sudjenja.«

Tudi peta sekcija se je bavila s predmetom, o čemer se je razpravljalo že prej, namreč na beograjskom kongresu leta 1925. Gre za enakopravnost žen z moškimi. Beograjska resolucija je imela

v vidiku samo intestatno pravo, letošnja pa obsega vse panoge, kakor sledi:

»1.) Privatno pravni položaj žene u bračnom, imovinskom i naslednjem pravu treba urediti na osnovu ravnopravnosti.

2.) Stupanjem u brak ne ograničava se pravna i poslovna sposobnost žene ni u čemu; udata žena raspolaže svojom imovinom nezavisno od muža.

3.) Udovi treba dati izbor izmedju prava na nasledstvo ili prava na opskrbu za vreme udovičkog stanja.

4.) Preživljeli bračni drug treba da ima vsakako iz posmrtnog imanja možno uzdržavanje koje mu ne dostaje.«

Enakopravnost je bilo potrebno naglasiti zlasti sedaj, ko so Narodni skupščini končno predloženi nekateri edinstveni zakoni v razpravo.

Te resolucije so našle pritrjevanje tudi v plenumu kongresa in so bile na zaključnem zborovanju v soboto, dne 24. septembra, popoldne soglasno sprejete. Potem je bila izbrana nova uprava kongresa. Izvoljeni so bili: predsednik dr. Dragoljub Arandjelović, univ. profesor v Beogradu, prvi podpredsednik dr. Ladislav Polić, univ. profesor v Zagrebu, drugi podpredsednik dr. Metod Dolenc, univ. profesor v Ljubljani, odborniki: Aleksander Andrijević, apelacijski sodnik v Skoplju, dr. Dragotin Janković, odvetnik, Miodrag Filipović, sodnik (oba iz Beograda), dr. Ante Verona, univ. profesor, dr. Ivo Politeo, odvetnik, dr. Julije Mogan, odvetnik (vsi iz Zagreba), Peter Keršič, podpredsednik dež. sodišča, dr. Rudolf Sajović, sodni svetnik, dr. Janko Žirovnik, odvetnik (vsi iz Ljubljane).

Predsednik je nato naznanil, da je došel predlog gd. dr. Josipa Vesela, mereč na to, da se skliče kongres slovanskih pravnikov. Predlog se je odstopil Stalnemu odboru v rešitev. Določila se je nato kongresna članarina kakor za preteklo leto. S tem je bil dnevni red izčrpan.

Zaključujoč kongres zahvalil se je predsednik gd. Rusomir Janković vsem, ki so pripomogli do lepega uspeha. Izrazil je upanje, da seme ni padlo na nerodovitna tla, da bo na kongresu pripravljeno in obdelano gradivo služilo dobro pri delu na izenačenju našega zakonodavstva.

Udeležnikom kongresa na čast priredila je sarajevska mestna občina v petek zvečer rout v bajno razsvetljenih prostorih restavracije v kopališču Ilidža, v soboto pa je dalo Narodno gledališče svečano predstavo »Šefka Hasanova«, dramo iz bosanskega življenja od Veselinovića-Trnuše. Isti večer je bil prirejen v prostorih oficirskega doma udeležnikom kongresa tovariški večer. V nedeljo so si kongresisti ogledali bližnjo okolico sarajevsko: Ilidžo, Vrelo Bosne, Zenico, Vareš in goro Trebević. Bili so kakor v Sarajevu samem, povsod gostoljubno sprejeti. Ista navdušenost se jim je

izkazovala tudi v Dalmaciji, kamor se je v ponedeljek dne 26. septembra preko Mostarja napotil velik del udeležnikov. Izletniki so si ogledali dalmatinsko obalo od Kotora do Splita, povsod pozdravljeni od tamošnjih tovarišev, in so občudovali lepoto našega morja, ki so zanj prvi dan zborovanja tako spontano manifestirali.

Dr. R. S.

Književna poročila.

Dr. Božidar Marković: *Učbenik srpskog krivičnog postupka s obzirom na projekat krivičnog postupka za Kraljevinu SHS. Beograd. Štamparija Ujedinjenja Vojin Puljević, 1926; Str. XVI + 540. Cena 130 Din.*

Doslej smo poznali le »skripta« prof. Bože Markovića, ki so bila tiskana kot rokopis, poslej pride samo še njegov, tu naznačeni učbenik v poštev. A to ni samo učbenik, ampak tudi priročnik, ki utegne še veliko bolj praksi služiti, nego slušateljem, katerim je od avtorja izrečno posvečen. Za slušateljstvo mu je sicer oblika prikazovanja naravno odlična: jasnost dikcije, doslednost v terminologiji, točnost v dogmatiki, preglednost v sistematiki, oprema z mnogimi in učinkovitimi primeri. Velik nedostatek pa vidimo v tem, da nima stvarnega registra. Iz »sadržaja« samega se da le s težavo najti, kar se išče, a še to nezanesljivo, ker pridejo neka vprašanja do obravnavanja na več mestih. Dalje se nam zdi, da je za slušateljstvo marsikatera polemika s kasac. dvorom odveč, ker njene važnosti ne bo razumelo, a tistim mladim pravnikom, ki se bodo iz vestnosti trudili obvladati prav vso vsebino knjige, utegnejo podrobnosti glavne nauke le zatemnjevati. To bi kazalo na potrebo, da bi bila izšla knjiga v takšni obliki, da bi že z različnim tiskom kazala, kaj spada v učbenik, kaj v priročnik. To bi se dalo tudi v registru izvesti, ki ga bo praksa morda še bolj pogrešala kot slušateljstvo.

Ako abstrahiramo od teh pomislekov glede oblike, moramo pa glede metode prikazovanja ugotoviti, da stoji knjiga na višku znanosti in da ima srbska pravna književnost le malo proizvodov, ki bi jo dosegli. Posebej poudarjamo, da se ozira avtor vseskozi tudi na tujo književnost in da gre pri rešitvah kočljivih vprašanj vedno na izvor srb. kaz. postopnika, t. j. na reakcionarno delo Hye-Glunicka iz l. 1853., da pa ohranja navzlic temu v interpretacijah docela samostojnost mišljenja.

V naslednjem naj navedemo nekaj vprašanj, pri katerih smo opazili, da je njih rešitev dvomljiva ali pa prezrta.

V prvem delu knjige ustanavlja avtor temeljne pojme in naravo kazenskopravnega postopanja ter prinaša na to zaokroženo sliko zgodovine kazenskega postopanja v Srbiji izza časa cara Dušana, za kar mu smejo biti slušatelji iz nacionalnega vidika prav posebno hvaležni.

Glede na str. 21 navedenega stavka, da je Avstrija imela do polovice 19. stoletja in še dalje pozitivno dokazno teorijo, smo nazora, da je bila s kaz. zak. iz l. 1803 le negativna dokazna teorija uzakonjena. Čudno se nam zdi, da smatra Marković poroto carja Dušana za dokazno poroto, da si po pravnozgodovinskih izsledkih Poličevića o francoskem izvoru porote v Srbiji pač ne more biti več dvoma o tem, da je bila kot presojevalna porota zamišljena. — Vestno je prikazal Marković vplive avstrijskega kazenskopravnega postopanja od početka 19. stoletja dalje in učinkovito očrtal zastarelost kazenskega postopnika iz l. 1865. Le tega način postopanja je v glavnem karakteriziran po pomanjkanju neodvisnega pravnika, po inkvizicijskem postopanju, prisilnih dokaznih pravilih, po neudeležbi lajkov pri izrekanju sodbe in po »absoluciji ab instantia«. Vse to je zahtevalo remeduro v uredbi porote (pravo za pravo skabinjskih sodišč: 3 učenih in 2 lajičnih sodnikov), kjer se je opustilo sojenje' po prisilnih dokaznih pravilih in pa oproščevanje radi nedostatnosti dokazov. Pri naštevanju izvirov za kazenskosočno postopanje bi bilo pač navesti tudi zakon o odgovornosti ministrov od 20. junija 1922, to tem bolj, ker govori avtor na str. 84 baš o ravnokar navedenem postopanju zoper ministre, ki so zakrivilo kakšno kaznivo dejanje. Slednjič razvija Marković v tem poglavju še zgodovino postanka zadnjega načrta za jedinstveni kazenskopravni postopek, vendar nismo nazora, da je za dnja komisija l. 1925 opravljala le formalno delo...

V drugem glavnem delu knjige prihaja Marković do nauka o subjektivih in objektivih kazenskopravnega postopanja. Tu se glasi — med drugimi — pravilna trditev, da je porotno sodišče v primeru s prvostopnim sodiščem — višje sodišče, ki absorbira v slučajih koneksitete porotnih zločinov in drugih zločinov, ki bi spadali pred prvostopno sodišče, vse za lastno sodstvo. Ne velja pa to za tiskovna sodišča, kar bi bilo na str. 117 previdoma tudi za prvostopna sodišča omeniti. Glede prikaza projekta za jedinstveni k. pr. r. smo opazili majhno netočnost. Če se pravi na str. 139, da v drugih pokrajinah, ki niso bile navedene (med nje spada brez dvoma Vojvodina), ni »mešovitih sudova«, baš za Vojvodino de iure ne drži. Res je, da je bilo porotno sodstvo med svetovno vojno tudi v Vojvodini sistirano in da je — kot je Zuglia pojasnil — pri tem ostalo tudi poslej, prav do danes. Ali to stanje ni zakonito, ampak le faktično. To pa bi bilo iz kriminalno-političnih ozirov v učbeniku omeniti tako kakor je.

Ko govori avtor o mednarodni pravni pomoči (str. 134, 35), smel, da moral bi se pač ozreti tudi na medpokrajinsko pravno pomoč po današnjem stanju zakonodavstva; saj je danes za nas še aktualnejše in nam nudi še marsikatero trde orehe... Teorija in praksa bi mu bila za to gotovo hvaležna. Trditev na str. 155, da ne more biti niti abolicije niti amnestije v širšem smislu pri kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno obtožbo, in to zato ne, »ker to niso politična dela«, ni posrečena. Kajti ni absolutno resnično, da privatno obtožbeni delikti nikakor ne bi mogli biti politični delikti, dokler nimamo legalne definicije političnih deliktov.

Terminologično bi pripomnili k izrazu »tužilac«, da ni umesten, ker so državni pravdniki, če se ozremo n. pr. na predvojno povprečno stanje stvari v Sloveniji in Dalmaciji, le v 15% primerov obtožbo vložili, v ostalih 85% pa od pregona odstopili ali ga ukinili. Bolje bi bilo de lege ferenda izvesti namesto izraza »tužilac« izraz »pravdnik«... po slovenskem vzorcu. Usus tyrannus...

Nauk avtorjev, da je v primeru, ko privatni tožitelj neopravičeno ne pride na glavni pretres, pri tiskovnem sodišču postopanje ustaviti, če se pa izostanek pripeti brez krivde tožitelja, pa pretres odgoditi (str. 439), je zelo enostaven; ali ne ozira se na dejstvo, da v večini teh primerov pride opravičenje radi izostanka šele — dalj časa po opustitvi pretresa. Quid iuris? Ali naj se vselej čaka na eventualno opravičilo, ali naj se o upravičenosti opravičila zasliši obtoženec? In kaj poslej?

Glede pravic zagovornika bi bilo interesantno zvedeti, kakšno stališče zavzema avtor glede vprašanja, ki se mnogo diskutira vsled Galsworthyjevega igrokaza »Loyalties«, namreč ali sme zagovornik odložiti zagovorništvo, ko sliši od klienta, ki je prej tajil, tik pred ali šele med glavno razpravo na 4 oči njegovo priznanje težkega, nečastnega zločina. Po Markovičevem nauku bi se dalo sklepati na pritrtilni, pa tudi zanikalni odgovor, a pravilno more biti le enoten. Sicer je pa tudi zelo važna razlika med formalnim in materialnim zagovarjanjem zabrisana. V § 34 (str. 174, 175), kamor bi po vsej priliki spadala dotična obrazložba, o materialnem zagovoru sploh ni govora. Pozneje pri razpravi o načelih pismenosti, ustnosti in neposrednosti (§ 42, str. 250 nasl.) pa se pojavi naenkrat tudi materialni izgovor, ne da bi bilo točno navedeno, kaj naj se pojmuje pod tem izrazom.

Glede objektov kazenskega postopanja smo opazili, da za narodne poslance (str. 177) ni omenjeno, dokleaj traja njihova imuniteta po razpustu narodne skupščine. Stvar je sporna, pa zelo aktualna. Vprašanje treba rešiti v duhu zakona, ne pa — kot je sedaj praksa — po mišljenju »vođečih politikov«. Zato bi spadala stvar še prav posebno v učbenik.

Poizvedbe in sodstvo glede vseh koneksnih kaznivih dejanj, pravi Marković (str. 180), se vrše po predpisih onega postopka, ki velja za sodišče, pri katerem so vsa kazniva dejanja spojena. Ta stavek si zapomnimo, ker se hočemo nižje povrniti k njemu. Že v tej zvezi pa se moramo vprašati, kaj veljaj glede konkurence istih deliktov, ki so storjeni prvič ustno, drugič s tiskom, tretjič pismeno itd. To so pač vprašanja, ki spadajo v nauk o konkurenci deliktov po materialnem kaz. zakoniku, ali imajo pa brez dvoma svoj vpliv tudi na kazensko postopanje. V našem učbeniku o njih ni govora.

Tretji, najobširnejši del knjige, je posvečen kazenskemu postopanju. Tu je mnogo izvrstnih avtorjevih opažanj glede načela iskanja materialne resnice, ki kaže globoko umevanje razlike med srbijskim zastarelim in bodočim modernim postopanjem. Jasno je pokazal avtor, kako je srbski kazenski proces le po formi, ne pa po bistvu akuzatoren. Žal, da ni omenil in kritiziral predlog projekta, ki hoče, da se

uzakoni za postopanje pred okrajnimi sodišči postopanje brez udeležbe javnega obtožitelja pri glavnih razpravah.

S posebno ljubeznijo se je oklenil Markovič snovi glede dokazov. Saj je izdal pred več leti o njej monografijo, ki je pač precej popolno prešla v knjigo. Čudno pa se nam vendar zdi, da navzlic obširni zasnovi tega poglavja ni izrazitega spomina, niti prikaza pomena kriminalistike v objektivnem in subjektivnem smislu kot pomožne vede. V učbeniku naj bi se slušatelji upoznali z njenimi nalogami, saj so dandanes kot take v vsem znanstvenem svetu priznane. Omenjamo še, da je nauk, češ zapisnikar (delovodja) prevzame s podpisom vso odgovornost za vsebino protokola nalik preiskovalnemu sodniku (str. 279), v tej splošnosti pretiran, ker se ne strinja z zahtevami kriminalistike in bi v mnogih primerih opovrnil vsako smotreno preiskovanje. Na str. 300 pogrešamo za projekt, da se sme tudi mnenje medicinskih fakultet uradno zahtevati. Pretirana je tudi še trditev na str. 310, da se more primerjanje pisav »pouzdanč izvršiti danes jedino u Odseku tehnične službe Min. Unutrašnjih del«. Saj nadaljuje avtor sam takoj nadalje, »u prostim slučajevima islednik može i sam birati veštaka«; mar tu ni treba »zanesljivih« veščakov?

Pri zasebnem tožniku (prav »obtožitelju«) pogrešamo na str. 333 navedbe, o katerih dejstvih ne more biti svedok (cf. str. 354, 369, 402). To je zelo važno, ker gre tudi za tiskovne pravde, kjer je sam kot obtožitelj navzočen, dočim ga zastopa v postopanju pred prvostopnim sodiščem vedno »državni tužilac«, tudi, če je sam prisoten. Pravilno bi bilo omeniti še vlogo izvedene priče (str. 336), dalje način zaprisege ateistov (str. 345), kajti po Vidovdanski ustavi se pač ne smejo siliti, da store versko prisego.

Zelo važno se nam zdi določiti jasno, kako je postopati pri subjektivni koneksiteti radi več deliktov, ki pridejo pred porotno sodišče hkratu na glavni pretres, pa se pri enem deliktu šele na tem pretresu izkaže, da je zanj v resnici le prvostopna sodna pristojnost podana. Po že zgoraj poudarjenem nauku avtorja veljajo za spojene stvari pravila sodišča, pri katerem so spojene, torej v gornjem primeru porotnega sodišča. Na str. 462 pa razlaga avtor v skladu s čl. 34 zak. o poroti, da ima »državno sodišče« službeno dolžnost, da pazi, da se porotno sodišče ne spušča oziroma dalje ne spušča v razpravljanje kaznivega dejanja, ki je izven njegove pristojnosti. Ali velja za konstatacijo državnega sodišča, da delikt ne spada v kompetenco porotnega sodišča, prosta ocena dokazov, ali je uporabiti prisilna dokazna pravila? Ali naj izda porotno sodišče, ko je tako nepristojnost porote ugotovilo, sodbo glede porotnih deliktov, za katero »absolutio ab instantia« (z vsemi posledicami za postopanje vsled pravnih sredstev) ni mogoča, ali naj izda deljeno ali celo dvojno sodbo, eno po sistemu proste ocene dokazov, drugo po sistemu prisilnih dokaznih pravil? Kolikor smo poučeni, praksa zabranjuje dokaze po prosti oceni, če postane iz koneksnega porotnega delikta delikt, ki spada v kompetenco prvostopnega sodišča. Učbenik in priročnik bi pač moral te

vprašanje natančno razrešiti. To vprašanje je prejudicialne narave za višje instance, a tam tudi ni omenjeno.

V lepo izdelanem poglavju o pravnih sredstvih (lekih) bi želeli, da bi bil citiran tudi splošno uporabljivan izraz »beneficium adhaesionis« za primere, kjer pride pravno sredstvo tudi takim obtožencem v prid, ki se ga sami niso poslužili. Saj Marković inace hvalevredno rad citira latinske, res plastične izraze.

Ob sklepu bi še omenili, da Marković ni prikazal vseskozi vs o materijo po projektu za jedinstveni kaz. postopnik, ampak le neke večje partije, ki so se mu zdele posebno važne. Le na ta način si moramo razlagati, zakaj v vsej knjigi ni omenitve instituta, ki daje krepko oporo za upanju ljudstva v kazensko pravosodje, to je instituta odškodnine za nedolžno prestani zavarovalni in preiskovalni zapor od strani države. V srbskem k. pr. r., seveda, ga ni, v razgovor o projektu pa bi spadal. Mislimo, da bi moderni učbenik te materije ne spel pustiti v nemar.

Marković je v predgovoru sam iskreno priznal, da »mora imeti prvi poskus sistematične obdelave kazenskega postopnika tudi svoje nepopolnosti«. Ugotavljamo, da se od nas omenjene opombe tičejo skoro vseskozi le več ali manj subtilnih vprašanj. V glavnih vprašanjih pa pozdravljamo njegovo, na str. 382 zapisano mnenje, da se sodna praksa v Srbiji čim dalje tem bolj približava pojmovanju reformiranega kazenskega pravnega reda — že sama od sebe. Markovićeva knjiga nas uverava, da bo prehod od zastarelega do modernega kazenskopravnega procesa lehak, ako jo bo teorija in praksa tako upoštevala, kakor ona to zasluži.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Josef Matl: Die Agrarreform in Jugoslawien, 1927. Verlag Hermann Sack, Berlin—Breslau.

Med publikacijami vzhodnoevropskega inštituta v Breslavi (Ost-europa-Institut in Breslau) je izšla pred kratkim gornja študija graškega profesorja dr. Jos. Matla.

Literatura o jugoslovanski agrarni reformi je sicer relativno bogata, a se peča skoro izključno le s specijalnimi vprašanji in je raztresena po raznih listih ter večinoma polemičnega, političnega ali interesnega značaja. Preglednega in izčrpnega dela v našem jeziku še nimamo, kajti znamenita knjiga dr. Milana Ivšića: *Les problemes agraires en Yougoslavie* je pisana v francoščini, prof. Matla pa v nemščini. Ta hoče podati v glavnem delu svoje študije sistematičen in detajliran pregled povojne jugoslovanske agrarne reforme kot prispevek k najnovejši agrarno-politični in gospodarski zgodovini jugovzhodne Evrope. Matl je skušal na licu mesta proučiti in dognati učinke in uspehe jugoslov. agrarne reforme in je v to svrhu v poletju l. 1925 prepotoval nekatere jugoslovanske pokrajine (menda je bil v Zagrebu, Beogradu in Skoplju). Akoravno takim potovanjem osobito mozemcev ni prisojati prevelike vrednosti, vendar dokazuje to pisateljvo stremljenje po objektivnosti. Matl navaja pri posameznih

poglavjih vso literaturo o jugoslovanski agrarni reformi in sorodnih agrarnih vprašanjih, in to precej popolno, kar daje njegovi študiji še posebno vrednost. Prezrl ni niti inozemske literature (češke, angleške, francoske, ruske), ki pa je zgolj informativnega značaja. Matl namenoma ne izraža v svojem spisu nikjer svojega osebnega naziranja o jugoslovanski agrarni reformi, kar sam izrečno poudarja in tudi utemeljuje s tem, da to vprašanje še ni zrelo za končno veljavno presojo, čeprav je dana osnova za nadaljni razvoj agrarnopolitičnih ukrepov. Pravilno dostavlja, da pač ne bo nobena vlada v stanu razveljaviti, kar je doslej izvršenega, ako noče, da povzroči težke notranje perturbacije.

Uvodoma pojasnjuje pisec vzroke, ki so dovedli do jugoslovanske agrarne reforme, njene cilje in naloge ter skuša najti stik iste z zgodovinskim razvojem jugoslovenskega agrarizma. Med vzroki navaja kot politično činjenico nujnost, da je morala slediti izvojevanju politične svobode in ujedinjenja tudi gospodarska in socialna osvoboditev in izenačenje, kakor je vsebovala začetkom prošlega stoletja politična osvoboditev Srbije tudi socialno in gospodarsko prostost srbskega kmeta. Zato je bilo treba osvoboditi jugoslovansko ljudstvo v gospodarskem oziru vseh ostankov nekdanjega fevdalnega gospodarstva, v socialnem pogledu pa odpraviti odvisnost od tujerodne veleposesniške premoči. Drugi vzrok je bil revolucionarni kmetijski pokret, ki se je razširjal koncem svetovne vojne v južnovzhodni Evropi, a tretji različna ekonomska struktura nove jugoslovanske države in potreba po izenačenju ekonomskih edinic v posameznih pokrajinah; kajti v Srbiji so prevladovala svobodna mala kmetija, v Bosni, Južni Srbiji in Dalmaciji podložni »kmetje« in »koloni«, v Vojvodni in deloma tudi v Hrvatski pa poljedelski delavci brez zemlje. Vladajoči državniki so se odločili za kmečko-demokratski način podelitve zemlje kakor je obstajala v Stari Srbiji ter proglasili načelo: Zemlja bodi onega, ki jo obdeluje. Končno meni Matl, da je bilo merodajno tudi naziranje, da je mogoče pomnožiti po vojni zmanjšano produkcijo le stem, da se vzpodbudijo kmetje in delavci k socialni in gospodarski osamosvojitvi. Vzroki, kakor jih navaja prof. Matl, so točni in jim ni oporekati.

Naloge agrarne reforme v Jugoslaviji so po prof. Matlu dvojne: juridične in socialno-ekonomske. Za pretežno pravne ukrepe gre tam, kjer treba ukiniti izvestne agrarnopravne odnošaje med zemljiškim lastnikom in dejanskim obdelovalcem zemlje, ne da bi se izpremenila organizacija produkcije. To velja za takozvano »kmetstvo« in kmetstvu slične odnošaje v Bosni, Južni Srbiji in Dalmaciji. Semkaj spada tudi izvrševanje agrarnopolitičnih in pravnih ukrepov v Sloveniji in Hrvatski, ki so v veljavi že pol stoletja (segregacije, uredbe in razdelbe agrarnih skupnosti, uredba pašnih in drugih servitutov, komasacije itd.). Organizatorično in materialno mnogo težja je rešitev socialno-ekonomske strani agrarne reforme v Vojvodini, Slavoniji in deloma tudi v Hrvatski, kjer gre v bistvu za tem, da se nadomestijo kapitalistični polje-

delski veleobrati z malimi kmetijami, organiziranimi v gospodarskih zadrugah. Z ozirom na veliko raznoličnost agrarnopravnih odnošajev v Jugoslaviji so bili potrebni različni ukrepi za posamezne pokrajine, ki jih deli Matl v več skupin, naštevajoč glede vsake skupine najvažnejše agrarnozgodovinske veke in dejstva. Glede Slovenije navaja predurbarijalno, potem urbarijalno ali terezinsko-jožefinsko dobo z osvoboditvijo kmeta in odpravo podložništva v l. 1848. in dobo po l. 1848. do takozvanih agrarnih zakonov l. 1883. o zložbi poljedelskih zemljišč, uredbi in razdelbi skupnih zemljišč (zemljiških zajednic), uredbi in odkupu servitutov itd.

Ta obširni uvod končuje Matl s kratko statistiko o porazdelitvi zemlje po velikosti posestev, poudarjajoč, da ne temelji na najnovejših podatkih, ker jih za Jugoslavijo še ni, kar je žal resnica.

Glavni del knjige (od str. 35 — incl. 94) obravnava agrarno reformo v Jugoslaviji po svetovni vojni in tvori pravzaprav sistematično urejen kompendium jugoslov. agrarnoreformnih zakonov in uredb v nemškem jeziku. Predvsem prinaša prevod takozvanih »Predhodnih odredb« za izvedbo agrarne reforme in določb »Vidovdanske ustave« ter podaja nato podrobne predpise o subjektivih in objektivih agrarne reforme ter njeni organizaciji. Posebno poglavje posveča uspehom in kritikam agrarne reforme. Za nas je to poglavje posebno zanimivo in poučno obenem, ker izvemo, kako sodi inozemski strokovnjak o uspehih našega dela. Matl ugotavlja najprej povsem točno, da še ni zakonito rešeno vprašanje odškodnine niti vprašanje zemljiškoknjižnega prenosa dosedaj le v začasni agrarnoreformni zakup dane zemlje, ker vsled stalnih notranjepolitičnih kriz še ni bilo mogoče privedi razne zakonske osnutke do parlamentarne razprave in odločitve. Potem navaja razne statistične podatke o dejansko izvršeni razdelbi veleposestniške zemlje, na podlagi katerih prihaja do zaključka, da se je procentualno največ zemlje privzelo za namene agrarne reforme v Banatu, potem v Hrvaški, Slavoniji in Baranji. Večji del odvojene zemlje je bil razdeljen v letih 1920/21 in 1921/22, in sicer je sedaj razdeljeno 428.503 kat. oralov obdelovalne zemlje na 191.987 družin lokalnih interesentov, dobrovoljcev in kolonistov. V Bosni in Hercegovini se je dosegel v bistvu smoter agrarne reforme: ukinilo se je »kmetstvo«, izvršil zemljiškoknjižni prenos ter financijelna likvidacija. Neurejeni so pa ostali notranji pravni odnošaji v kmetški družini (zadrugi), za katere velja slej kot prej krajevno zelo različno »običajno pravo«.¹ Tako je rešeno bosansko agrarno pitanje, ki je bilo skoro celo stoletje predmet hudih sporov ne samo v Bosni, marveč tudi v Srednji Evropi. Ni pa se še posrečilo rešiti tudi takozvano begluško vprašanje radi preveč si nasprotujočih interesov zemljiških

¹ Ista pogrška se je zgodila prilikom odveze zemljiških bremen v bivši Avstriji (ces. patent iz l. 1853), ki je tudi pustila neurejene notranje pravne razmere v soseskah (srenjah), kar je imelo za posledico njihov gospodarski propad.

lastnikov in obdelovalcev begluške zemlje. Radi neugotovljenih teh pravnih odnošajev je v teku brezštevilo pravnih. — Najmanj uspehov je po mnenju Matla rodila agrarna reforma v Južni Srbiji. Tu odgovarja bosanskemu kmetstvu položaj »čifčijev«, ki pa so bili še mnogo bolj brezpravnih in izkoriščani s strani zemljiških lastnikov (čiflik-sajbijev). Sicer je tudi »čifluške obveze« ukinila agrarna reforma, vendar do sedaj še ni bila mogoča definitivna ureditev posestnega odnosno lastninskega vprašanja, ker Južna Srbija še nima zemljiškega katastra in so turške »tapije« radi nebroja falzifikatov skrajno nezanesljive. Zato se je izvrševanje agrarne reforme v Južni Srbiji omejevalo dosedaj na prisilno znižanje čifluških dajatev (haks-a). Nedovršena je tudi še uredba »kolonskih odnošajev« v Dalmaciji, ki so sicer z agrarno reformo istotako ukinjeni, a ovira definitivno rešitev vseh zadevnih pravnih vprašanj preveliko interesno nasprotstvo med lastniki zemlje in nje obdelovalci (koloni). Uspehe notranje kolonizacije označuje Matl za nezadovoljive, poudarja pa dejstvo, da so domačini začeli po vzgledih v kolonijah (agrarnih zajednicah) intenzivneje obdelovati svojo zemljo.

Ko je Matl še na kratko omenil dobrovoljsko vprašanje, prehaja na kritiko agrarne reforme, vendar ne podaja lastne kritike, marveč našteva le mnenja jugoslovanskih avtorjev (O. Frangeša, St. Jurića, I. Zoričića, Rittiga, M. Jakšića, P. Popovića, L. Novaka, M. Vlajinaca, Z. Galića, A. Hribarja, Fr. Spiller-Muysa, profesorskega kolegija zagrebske poljedelske fakultete, I. Lenarčića). Omenja tudi Laloševićev osnutek zakona o ekspropriaciji veleposestev in novi uredbi agrarnih odnošajev vobče ter zaključuje to poglavje z mnenjem M. M. Kosića, da treba pri ocenjevanju jugoslovanske agrarne reforme upoštevati, da se je zasnova in provedla v času skrajne labilnosti političnega in socialnega (Matl pravi: pa tudi moralnega) pojmovanja s strokovno ne dovolj izvežbanim osebjem ter pod protektoratom strankarskopoličnih činiteljev. Odtod nesigurno eksperimentiranje pri izvajanju agrarne reforme ter številne improvizacije in naknadne zakonske izpremembe. Na drugi strani pa ne smemo prezreti — pravi Matl, — da je agrarna reforma ustvarila tisočim in tisočim siromašnih poljedelcev eksistenco in jih osvobodila podložniške odvisnosti.

V zaključnem poglavju primerja Matl jugoslovansko agrarno reformo z agrarnimi reformami sosednih, srednje- in južno-vzhodno-evropskih držav. Po vsebini in obsegu sta ji najbližji čehoslovaška in rumunska, ker pomenjajo vse tri temeljito preustrojitev ekonomičnih, pravnih in socialnih elementov njihovega agrarnega gospodarstva.

Knjiga prof. Matla bo dobrodošla vsakomur, kdor se hoče na kratko, a vendar izčrpno poučiti o agrarni reformi v Jugoslaviji. Le enega očitka ne morem prihraniti prof. Matlu, da se očitvidno še ni sprijaznil z novo državno-pravno ureditvijo Srednje in Jugovzhodne Evrope, ker še vedno navaja za slovenske pokrajine »Krain und Untersteiermark«, mesto ljubljansko in mariborsko oblast, in piše Laibach, Agram in Usküb, akoravno

pozna politični kakor znanstveni svet danes le še — Ljubljano, Zagreb in Skoplje. — **Dr. Fran Spiller-Muys.**

Dr. Fritz Friedmann: Die Kunst der Verteidigung und der forensischen Rede. II. Auflage. Verlag Alfred Pulvermacher, Berlin 1927. Str. 148.

Drugo izdajo takšne knjige, kot je predležea, treba oznaniti, čeprav jo morda nekateri zagovorniki iz prve izdaje (1916) že poznajo. Druga izdaja je nekoliko okrajšana, ker je odpadla zgodovina življenja dne 1. septembra 1915 umrlega pisatelja, ki je bilo zelo burno. Zato pa so poglavja o psihologiji porotnikov in kritika kazenskopravnih vprašanj ter glede predlogov za preosnovno kazenskopravnega postopanja razširjena na podlagi fragmentov, ki so se našli v pisateljevi zapuščini. Ali to knjigo bo prečital vsak kriminalist in die, tako živo, lepo in pametno je pisana. Seveda bo prav posebno zanimala zagovornike v tistem delu, ki govori nekako v anekdotah o tem, kako se je pisatelj izlikal do slovečega, mnogo zaposlenega zagovornika. Ali tudi našemu kazenskemu sodniku bodi knjiga, čeprav pisana za Nemčijo, toplo priporočena; bodi mu zrcalo, kakšno razmerje naj vlada med sodniki in — zagovorniki. Tu opazovane psihološke finese so tako lepo očrtane, da jim ni zlepa drugod primere. Glede porotnikov stoji Friedmann na stališču, ki je danes — po znani Emmerlingovi justični preosnovi vseh porot v skabinska sodišča — de lege lata že obsoletno; in vendar zasluži v razmotrivanjih de lege ferenda še polno uvaževanje. Lajčni element najde le tedaj v kazenskem pravnem postopku svojo miselno opravičbo, če sodi sam zase, brez osebno-neposrednega vpliva sodnikov. To tezo zagovarja Friedmann enako srečno kot temperamentno. O podrobnih predlogih, ki jih stavi Friedmann za novi proces, ne bomo govorili, le eno naj še omenimo. On se zavzema za to, da naj ne smejo biti v dnevnikih navedena imena zagovornikov v tekoči zadevi, ki je predmet poročila. Ta zahteva je v Emmerlingovi reformi v Nemčiji že izvedena, ima pa tudi mnogo nasprotnikov.

Najznamenitejši pa se mi zdi oddelek knjige, v katerem pobija Friedmann »Die Legende von dem bischen Strafgesetzbuch« . . . To znači, da se bori zoper omalovaževanje zagovorništva in kazenskega prava vobče. Tudi pri nas so pravniki, ki so takega nazora, zdaj več, zdaj manj prikrito seveda . . . Morda bi jih Friedmannova goreča beseda pripravila vsaj do razmišljanja, ali ni tista »legenda« samo — legenda.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Heinrich Steger: Die Verteidigung im österreichischen Strafverfahren. Fünf Skizzen. Wien und Leipzig 1926. Verlag von Moritz Perles. Str. 45.

Naš edinstveni kazenski pravni red bo zasnovan po vzoru avstrijskega. Drobna knjižica, ki jo prikažemo, spada torej k problemu nove uredbe tudi našega prava. Njen pisatelj je znani sloveči kazenski zagovornik. V mučnem procesu Grosavescu se je baje že poslovil od barója. Pisatelj hvali tendenco zakonodajalca, graja izvajanje njegovega dela.

Primerja sedajšnji kazenski proces z monumentalno zgradbo z elegantno moderno fasado, ki v njeni notranjščini veje hladen vzduh — srednjega veka. Duhovito povedano — pred njim je to prisposodbo napravil že Francoz Berenger —, toda ali tudi za razmere ob Glaserjevem k. pr. r. resnično?

Pritožuje se Steger radi tega, ker en sam človek, državni pravdnik, stavi predloge na ukrenitev preiskovalnega zapora, a jih ne rešava kolegij; ker se vodi uradna preiskava tajno; ker zagovornik nima nobenega vpliva na izbero izvedencev; ker sme predsednik na glavni razpravi ukoriti zagovornika, ne pa tudi državnega pravdnika. Preiskovalni zapor mu je najhujša mučilnica. Koluzijski zapor mu pomenja »Sitz en auf Geständnis«; da je odveč, vidi se, ker angleški proces izhaja brez njega. Le tedaj bi bil opravičen, če je bil obdolženec že storil kakšno dejanje, ki se znači za oteževanje preiskovanja. Praksa glede ukrenitve preiskovalnega zapora radi suma, da obdolženec pobegne, je zgrešena, če se naj vsak inozemec že samo radi tega svojstva zapre za čas preiskave. Državni pravdniki naj bodo pravdniki, ne pa samo obtožitelji, zato naj upoštevajo tudi oprosčevalne razloge v isti meri kot obremenjevalne. (Oficialni osnutek za naš bodoči kazenski proces pa rabi za institut državnega pravdnika — naravnost izraz »državni tužilac«.) Po prečitaniu obtožbe na glavni razpravi naj bi smel zagovornik takoj v daljšem odgovoru razložiti svoje stališče, da se izvede dokazno postopanje tudi pod vplivom nasprotnika državnega pravdnika. Odprava porote za neke delikte in nje namestitev z večniškim sodiščem (seveda v Avstriji), ni bila dobra. V zadnjem poglavju — veličastna himna na vzvišenost zagovorniškega poklica.

To je tista plat zvona, ki jo zadnje čase mnogokrat čujemo, nasprotne pa skoro nikoli ne, ker državni pravdniki in sodniki molče. Naši zakonodavci bodo morali tudi inostranska gravamina dobro preudariti in iskati srednje poti; zato naj jih ne preslišijo, ampak vestno studirajo.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. med. Ewald Meltzer: Das Problem der Abkürzung »Lebensumwerten« Lebens. Carl Marhold, Halle a. S. 1925. Str. VIII. + 128.

To delo je zanimivo iz dveh oziror: Pisatelj je direktor saksonskega zavoda za oskrbo dece, ki je za vzgojo nesposobna. Še med svetovno vojsko je bil pristaš nazora, da naj država poskrbi za to, da umobolni, glupi otroci pridejo s tega sveta brez bolečin. Potem, ko je izšlo znano Binding-Hochejevo delo (gl. Slov. Pravniki, 1921, str. 18 nasl.), pa je prestudiral ogromno literaturo, prirejal ankete, povpraševal osebno pri znanih učenjakih po njihovem mnenju, — in postal goreč nasprotnik svojega prejšnjega nazora. Drugo dejstvo posebne zanimivosti pa je, da je poslal 200 vprašalnih pol na stariše otrok, ki so bili tisti čas v njegovem zavodu, s prošnjo, da se izjavijo o tem, ali bi pripustili smrt svojega umobolnega otroka na gori označen način. Od 200 vprašanih starišev je odgovorilo 162, a od teh je stavljeno glavno vprašanje 119 gladko potrdilo, 43 pa zanikalo. Pisatelj prinaša iz neka

terih pisem odlomke o motiviranju odgovorov. Za psihologa so ti odgovori najpomembnejši del te monografije, mestoma pretresljivi. Navzlic pretežni večini, ki se je dobila med stariši za smrt svojih otrok, pride Meltzer do sklepa, da so ga odgovori v njegovem poslednje pridobljenem naziranju potrdili, ker misli, da je glasove tehtati, ne pa šteti. Žal, da ni podal statistike o starosti, poklicu in izobrazbi teh starišev, potem bi bila njegova argumentacija tudi čitateljem njegovega dela jasna, tako pa ostane vprašljiva. V končnem oddelku prinaša pisatelj še kulturno zgodovinsko sliko o tem problemu; počenši pri Špartancih in starih Germanih do Dostojevskega Idiota. Zaključek njihovih izvajanj je ta, da se mora uničba idiotov ali umobolnikov, pa naj stoje še tako nizko v duševnem oziru, odkloniti. Njihova odstranitev človeški družbi ne bi prinesla pomembnega materialnega dobička. Vsekakor bi bili stroški potrebnega postopanja glede legalne odstranitve ravno tako veliki kot so preskrbovalni. Opazovalnice in oskrbovalnice bi bile slej ko prej še vedno potrebne. Neznansko škodo pa bi utrpela ljudska morala. Vsak kronično bolni človek bi se smatral od soljudi za odveč; označili bi ga, da je vreden, spraviti ga s sveta. Zaupanje v bolnišnice, hiralnice bi izginilo, napredek v znanosti glede ljudskega zdravja bi na obžalovanja vreden način pojemal. Meltzer ima prav; isto smo mi že izrekli v gori citiranem članku, isto je povedal za medicince kolega dr. Šerko.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Erwein Höpler: Strafrechtliche Nebengesetze, Amnestiegesetze, Verwaltungsstrafrecht. Manz, Dunaj 1927. Strani 383. Cena S 28.20.

Prvič po vojni je izdala znana Manzova knjigarna v svoji zbirki kazenske zakone. Zadnja izdaja je izšla že leta 1914, pričujoča je triindvajseta. Sedaj izšla knjiga obsega vse tzv. kazenske postranske zakone, dočim zvezek, ki bo obsegal kazenski zakon in tiskovni zakon, šele izide. Zakonik je prirejen podobno drugim iz iste zbirke: tekst je opremljen vseskozi z judikati vrhovnega sodišča, zbranimi prav do najnovejšega časa in nudi zato neprecenljiv in popoln pregled tudi najnovejše judikature. Kaže nam že ta knjiga, da imamo z Avstrijo le malo še več skupnega kakor temeljne kazenske zakone. T. zv. postranskih zakonov ima Avstrija že celo vrsto novih, poprevratnih, nekaj jih je pa dala nam celo naša borna zakonodaja. Izdanje potrjuje znova stari sloves Manzovih zakonskih zbirk, zato bo vzlic temu, da obsega že polovico nami tujih zakonov, vsled popolnosti in zanesljivosti tako zakonskega teksta kakor tudi judikature, dobro služilo tudi našim pravnikom.

Dr. R. S.

Spomenica za III. glavnu skupštino Kongresa pravnika. Izdao i prireditelj Stalni odbor Kongresa. Zagreb 1927, Strani 204. Cena 30 Din, s pošto 32 Din.

Tako je naslov knjigi, ki je izšla par dni pred III. kongresom pravnikov in obsega 16 referatov na petero tematov, postavljenih na program letošnjega kongresa pravnikov. Knjigo so prejeli vsi člani Kongresa, priporočamo jo pa tudi ostalim pravnikom. Referati obravnavajo aktualna

vprašanja, dejstvo pa, da so bili spisani za kongres, potrjuje že samo znanstveni nivo teh razprav. Dobiva se pri vseh pravniških združenjih.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca novembra 1927.

Osebnosti. Imenovani so: za okrajnega sodnika in predstojnika okrajnega sodišča v Sevnici Rudolf Ročnik, za okrajne sodnike v Mariboru dr. Boris Mihalič, Ivan Mikluš, dr. Rudolf Adamič, premeščena sta sodnika Anton Radej v Šoštanj, dr. Lovro Lipič v Ptuj, za pravnega pripravnika je postavljen dr. Leon Berlic. — Vlado tajnik Dominik Dereani je premeščen k velikemu županstvu v Mariboru. — Za finančna komisarja sta postavljena Ludovik Muha v Novem mestu in Ivan Predikaka v Mariboru, za inspektorja pri podružnici poštne hranilnice v Ljubljani dr. Vladimír Vidmar. — Odvetniško pisarno sta otvorila odvetnika dr. Ivo Lulik v Ljubljani in dr. Maks Snuderl v Mariboru, z odvetniško pisarno sta se preselila dr. Hinko Schreiner v Slovenj Gradec in dr. Stanko Sajovic v Kranj. — Umrli so: notar Mihael Korbar, vladni svetnik Pavel Svetec, sodni svetnik v pok. Karel Mulej, šef gradbenega urada dr. Iko Est, svetnik stola sedmorice Makso Černe.

Kronika društva »Pravnik«. V mesecu novembru je priredilo društvo dvoje predavanj. Dne 2. novembra je predaval g. sodni svetnik Anton Lajovic o predmetu: »Materijalno procesno vodstvo in njega meje po našem c. pr. r.« Predavatelj je poudarjal, da je uzakonil pokojni Klein v civilnopravnem redu oficijalno maksimo, kar kažejo §§ 180, 182, 183, 496 in 503 c. pr. r., ki pa se križa z dispozicijskim principom. Zakon uporablja pri tem izraze: izčrpno obravnavanje, navedbo »znatnih, bistvenih« okolnosti. Ti izrazi so vrednostni pojmi. Za njih merilo sta merodajna samo dva vidika: pravni vidik in kavzalitetni vidik. Prvi je merodajen pri izbiranju trditvenega gradiva. Samo aplikacija pravne norme na konkretni primer kaže, kje so medostatki strankinih trditvev. Merilo pri vrednotenju gori navednih zakonitih izrazov, kadar gre za oblikovanje dokaznega gradiva, označa predavatelj za kavzalitetni vidik. Meja, doklej sega materijalno procesno vodstvo, je podana s tožbeno individualiteto in ne samo z golim zahtevkom stranke, kakor misli to Klein. Ta pojem je nujna posledica zakonskih institucij litispence in pravnomočno razsojene stvari in obenem naravna in samo ob sebi umevna podlaga vsakemu obravnavanemu predmetu. — Drugo predavanje se je vršilo dne 23. novembra, tema predavanju je bil, in to na željo naših gospodarskih krogov, »O načrtu zakona o prisilni poravnavi izven konkurza«. Predavatelj g. sodni svetnik dr. Erik Eberl je prepustil odločitev, ali je institut prisilne poravnave izven konkurza potreben ali ne, gospodarskim

krogom samim, omejil se je na to, ali nudi zakonski načrt takšne garancije, da bo prisilna poravnava res v proseh in da bodo onemogočene zlorabe. Zakonski predlog sicer ni slab, treba pa ga je v navedeni smeri izpopolniti in poostriiti. Potrebno je zato, da dolžnik predlaga pravočasno uvedbo poravnalnega postopanja. To naj se koj ustavi, čim se izkaže, da ga dolžnik ni predlagal po treh mesecih, ko je moral doznati, da je insolvent. Dalje, če je prej prepisal nepremičnine na zakonskega druga ali otroke in je to povzročilo insolenco, oziroma če ga ni predlagal v osmih dneh, ko je bila tretjina njegove imovine zarubljena. Zato se mora zanesljivo ugotoviti dolžnikovo imovinsko stanje, vzrok insolvence in čas, kdaj je ta nastopila. Vse to mora ugotoviti upravnik, ki more biti samo pravnik (odvetnik, notar, sodnik v pok.). Temu na strani stoj upniški odbor, ki naj bo obligaten. V upniški odbor naj pošlje svojega zaupnika tudi manjšina, vsaj s posvetovalnim glasom. Poravnalni sodnik pa pazi na zakoniti potek postopanja. Poravnalna kvota znašaj najmanj 50%, če je pa vzrok insolvenci elementarna nezgoda, zoper katero se ni mogoče zavarovati, pa najmanj 10%. Za izvedbo sklenjene poravnave mora jamčiti tudi zakonski drug z vso svojo imovino. V debati, ki se je razvila, je nastopilo več govornikov, ki so predlagali deloma še ostrejše kavitale kakor predavatelj. Pokazala se je torej očitna tendenca, da se z zakonom pot špekulantom do poravnave ne sme odpreti.

Dr. Ladislav Polić †. Dne 8. novembra 1927 proti večeru je umrl v Zagrebu dr. Ladislav Polić, univerzitetni profesor in bivši narodni poslanec. Dasi je bolehal že dalj časa in je razodeval njegov obraz več kakor samo prehodno neugodje ter se vsled tega tudi III. Kongresa pravnikov v Sarajevu, čigar predsednik je bil letošnje leto, ni mogel udeležiti, je vendar nenadna vest o njegovi smrti globoko vplivala. Težka izguba je to za našo pravno vedo. Dr. Polić je bil eden naših najodličnejših poznavalcev državnega, upravnega in meddržavnega prava, napisal je razne razprave, ki so izšle večinoma v zagrebškem Mjesečniku. Znan je dr. Polić tudi kot parlamentarec, njegovi državnopravni govori v Narodni skupščini tekom zadnjih let so znani vsi naši javnosti. Zagrebška univerza je izgubila z njim prvovrstnega učitelja, ki ji je po njegovi upokojitvi bil komaj zopet pridobljen, zagrebško Pravniško društvo pa svojega dolgoletnega predsednika in mnogokratnega predavatelja. Rojen je bil dr. Ladislav Polić 20. oktobra 1874 v Karlovcu, studiral je v Zagrebu, Heidelbergu, Budimpešti in na Dunaju.

K vprašanju upoštevanja zadržka bračne vezi pri državnih uradnikih. Katoličan X. je poročil kot samski ženin katoliško sodno ločeno ženo-nevesto Y. dne 16. avgusta 1920 v Nemški Avstriji na podlagi dispense nižjeavstrijske deželne vlade z dne 26. junija 1920, glasom koje je dobila Y. po § 83 o. d. z. — če izpolni druge zakonite pogoje — spregled bračnega zadržka bračne vezi (§ 62. o. d. z.). Računovodstvo delegacije ministrstva financ v Ljubljani je dvomilo, ali gre v tem primeru X-u, ki je po poroki postal državni uradnik naše države, v smislu čl. 8 drag. naredbe z dne 18. aprila 1924, za zakonito soprogo in ali se mu sme izplačevati

rodbinska doklada za ženo. Glavna kontrola v Beogradu je z aktom od 23. februarja 1927 br. 103.262 izrekla: »da je primetba Mesne kontrole neumesna, pošto se iz izvoda venčanih vidi, da se je X. venčao sa svojim nevestom Y. i da se ona ima smatrati zakonitom ženom sve dotle, dok nadležne oblasti ovaj brak ne ponište §§ 97 i 99 gradj. zak. i § 188 gradj. sudskog postupka, pa joj kao zakonitoj ženi pripada dodatak na skupoču«. (Besedilo pod ušesci je doslovno prepisano; citacija § 188 gradj. sudskog postupka je očividna pomota, a na stvari ničesar ne izpreminja.

Odmera pravnih stroškov v prekinjeni pravdi v svrhi prijave v konkurzno maso. Ko se je otvoril o imovini tožene stranke konkurz in postopanje zato po § 7 k. r. prekinilo, je predlagala tožeča stranka, da se ji dotlej narastli pravdni stroški odmerijo, da jih bo utegnila obenem s terjatvijo prijaviti v konkurzno maso. Sodišče je ta predlog zavrnilo in je to odločbo potrdilo tudi višje deželno sodišče v Ljubljani s sklepom od 4. junija 1927 opr. št. R I 87/27. V razlogih se pravi med drugim: Mero-dajni predpisi c. pr. r. nikjer ne predpisujejo, da bi se imeli pravnih stroški prekinjene pravde po pravdnem sodišču odmeriti v to svrhu, da bi jih mogla stranka — v našem primeru tožeča stranka — prijaviti k ugotovitvenemu naroku — ter tudi k. r., čigar določbe uravnavajo po § 159 c. pr. r., prekinjenje in povzetje tekočih pravi, take odmere ne predvideva. Rekurz ima prav, da spadajo po § 54 k. r. v isti razred s terjatvijo tožeče stranke tudi do otvoritve konkurza narastli pravdni stroški, da mora to terjatev po § 102 k. r., čeprav glede nje teče pravni spor, uveljaviti po predpisih k. r. in da mora po § 103 k. r. v prijavi poleg drugega navesti tudi višino terjatve. Nima pa raz stališče zakona prav, ko trdi, da zakonitih predpisov v pogledu prijav ne more izpolniti, če se višina pravnih stroškov sodno ne določi in da je vsled tega bil od prvega sodnika zavrnjeni predlog brezpogojno in nujno potreben, da se preprečijo stroški moreb. naknadnega ugotovitvenega naroka, ako bi pravočasno prijavo zamudil. Res bi s predlagano odmero ne bil nihče prikrajšan ne prezadolžena toženka ne njeni upniki, res je pa tudi, kar rekurz sam docela pravilno poudarja, da bi bilo vkljub tej odmeri konkurznemu upravitelju dano na prosto voljo, da te terjatve torej posebej še višine pravnih stroškov ne prizna. Čim je temu tako, potem tudi ni pravega smisla ne glede na nedostajanje takih zakonskih predpisov, da bi pravdno sodišče stroške odmerjalo. Tožeča stranka more pravdne stroške številčno prijaviti po stroškovniku. Stvar konkurznega upravitelja, ki se bode iz pravnega spisa v stvari izvestil, v kojoj svrhu predpisuje ravno § 103 odst. 2 k. r. navedbo pravnega sodišča in spisovnega znaka, bo, da tako terjatev samo kakor tudi pripadke — torej i pravdne stroške prizna docela ali deloma ali pa ne prizna. Tožeči stranki ostane potemtakem tudi za nepričakovani primer, da bi konkurzni upravitelj le pravnih stroškov ne priznal in da bi v tem oziru ne prišlo do sporazuma, kot se običajno dogaja, neokrnjena pravica, da pravdno postopanje po skrbi tožbenega zahtevka nadaljuje.

1875

My dear Mother
I received your kind letter of the 15th and was
glad to hear from you. I am well and hope
these few lines will find you the same.
I have not much news to write at present.
I am still in the same place and
hope to stay here for some time.
I will write again when I have more news.
I am, my dear Mother, ever
affectionately,
Your son,
John Smith

My dear Mother
I received your letter of the 20th and was
glad to hear from you. I am well and hope
these few lines will find you the same.
I have not much news to write at present.
I am still in the same place and
hope to stay here for some time.
I will write again when I have more news.
I am, my dear Mother, ever
affectionately,
Your son,
John Smith

Zaostala članarina.

Za leto 1927. je v zastanku z društveno članarino ozir. naročnino za list še čez 450 članov. Med temi je precejšnja vrsta posebno brezbriznih in malomarnih plačnikov, ki so na dolgu še članarino za **dve, tri in celo štiri leta**, tako da ima društvo terjati zdaj ob koncu leta 1927 na zastankih preko 35.000 Din. Pri tem denarnem stanju seveda ni bilo mogoče poravnati tiskarskih računov tiskarne, pri kateri je narastel precejšen dolg za list.

Te dni so bili razposlani vsem zamudnikom posebni opomini s položnicami. Zamudniki se prosijo, da poravnajo zastanke na članarini zagotovo tekom meseca decembra t. l.

Blagajnik.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic, ali naj jo pošljejo blagajniku g. dr. Ignacu Rutarju, direktorju poštnega čekovnega urada v Ljubljani. Tudi reklamacije naj se naslavlajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“ in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki 1926 do 1923 60 Din ostali letniki po 30 Din.

